

OPINNÄYTETYÖ

Hyvät käytännöt yhteisöllisen tilan toiminnan juurruttamisessa

Case lähitalot

Pipsa Niemi

Yhteisöpedagogi (AMK)

(210 op)

2/2022

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi (AMK), Järjestö- ja nuorisotyö

Tekijä: Pipsa Niemi

Opinnäytetyön nimi: Hyvät käytännöt yhteisöllisen tilan toiminnan juurruttamisessa – case lähitalot

Sivumäärä: 53 ja 2 liitesivua

Työn ohjaaja: Juha Nikkilä

Työn tilaaja: Jyväskylän kaupungin kulttuuri- ja osallisuuspalvelut

Jyväskylän kaupungin kulttuuri- ja osallisuuspalveluissa avattiin syyskuussa 2021 kaksi lähitaloa, jotka ovat kaikille kaupunkilaisille avoimia yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja. Koska lähitalojen toimintamuoto on Jyväskylän kaupungille uudenlainen, tarvitaan ihmisten tavoittamisen ja toiminnan juurruttamisen avuksi paljon kehittämistyötä. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli löytää vertailevan tutkimuksen kautta lähitaloille sovellettavissa olevia käytäntöjä, joiden avulla toimintaa saataisiin kehitettyä enemmän käyttäjälähtöiseksi ja laajoja kohderyhmiä tavoittavaksi. Vertailtavana kohteena oli Vantaan asukastilatoiminta, jossa on onnistuttu luomaan hyvin ihmisiä tavoittavaa toimintaa kaupunkivetoisesti.

Opinnäytetyö oli vertailukehittämiseen perustuva tapaustutkimus ja menetelminä käytettiin yhteisöllistä ideointimenetelmää, havainnointia ja haastatteluja. Vantaan asukastilojen palveluesimiehen teemahaastattelun ja yhteisötyötekijöiden puolistrukturoidun haastattelun avulla saatiin tarkempaa tietoa toimivista käytänteistä ja asukastiloissa tehty havainnointi täydensi näitä tietoja. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään yhteisöä ja yhteisöllisyyttä, kootaan yhteen erilaisia yhteisöllisen tilan määritelmiä, kartoitetaan Jyväskylän kohtaamispaikkoja sekä pohditaan tilojen vaikuttavuutta.

Aineistosta nousi esiin vahvoina tiettyjä teemoja, joiden ympärille opinnäytetyön analyysi rakennettiin. Tuloksissa ja johtopäätöksissä nostettiin esiin lähitalojen toimintaan eniten vaikuttavia näkökulmia, kuten markkinointia ja viestintää, verkostoja, tiloja, toimivia käytänteitä sekä työyhteisön kehittämistä. Opinnäytetyön tuloksena syntyi lähitalojen kehittämissuunnitelma, jossa tulokset ja johtopäätökset on esitetty konkreettisesti ja jonka avulla lähitalojen toimintaa voidaan parantaa. Tärkeimmäksi kehittämistoimenpiteeksi nousi strateginen kehittäminen sekä lähitalo-ohjelman tarpeellisuus, joka vaikuttaa kaikkiin muihinkin osa-alueisiin.

Vaikka opinnäytetyö on tapaustutkimus, voi sen tuloksista olla hyötyä tilaajan lisäksi myös muille yhteisöllisen tilan toiminnasta kiinnostuneille. Tämän kaltaisten tilojen merkitys kuntien ja kaupunkien osallisuus- ja yhteisötyössä on suuri ja tulee kasvamaan yhä enemmän tulevaisuudessa väestön ikääntyessä ja monimuotoistuesssa sekä yksinäisyyden lisääntyessä.

Asiasanat: yhteisöllinen tila, avoin tila, yhteisöllisyys, vaikuttavuus

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Community educator, Bachelor's degree in NGO and youth work

Author: Pipsa Niemi

Title: Good practices in implementing community house activities – case lähitalot

Number of Pages: 53 and 2 attachment pages

Supervisor: Juha Nikkilä

Commissioned by: City of Jyväskylä, Culture and participation services

In the city of Jyväskylä's culture and participation services, two community houses were opened in September 2021. They are open communal meeting places for all city residents. Because of operating model of the community houses is new in the city of Jyväskylä, a lot of development work is needed in reaching visitors and implementing the activities. The aim of this thesis was to find, through comparative research, practices that can be applied to community houses, which would make the activities more user-oriented and reach wider target groups. The target for comparison was the citizens' house activities in the city of Vantaa, which have succeeded in creating city-driven activity that reaches people well.

This thesis was a qualitative case study based on benchmarking where communal ideation method, interviews and observation were used as development work methods. Thematic interview of the citizens' houses service supervisor in Vantaa and the semi-structured interviews of the personnel provided more detailed information on the operating practices and the observation made in the citizens' houses supplemented this information. The theoretical part of the thesis is focused on communality, brings together different definitions of communal space, charts Jyväskylä's meeting places and considers the effectiveness of spaces.

There were certain themes that emerged strongly from the research material and around which the analysis of the thesis was built. The results and conclusions highlighted the aspects that most affects the operations of the community house, for example, marketing and communications, networks, facilities, good practices and the development of the work community. As a result of the thesis, a development plan for community houses was created. Development plan summarizes measures and it can help in improving operations of community houses. The most important development measure is strategic development and the need for a community house program, which affects all other areas as well.

Although this thesis is a case study, its results can be useful not only for the client but also for others interested in the operation of the communal open spaces. The importance of such spaces in the participation and community work of municipalities and cities will be great and it will increase in the future as the population ages and diversifies and loneliness increases.

Keywords: communal open spaces, community house, community, effectiveness

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	7
	2.1 Lähitalot	7
	2.2 Osallisuusstrategia ja asukasosallisuus	9
	2.3 Vantaan asukastilat	10
3	TIETOPERUSTA.....	12
	3.1 Yhteisö ja yhteisöllisyys	12
	3.2 Yhteisöllinen tila.....	13
	3.3 Yhteisölliset tilat Jyväskylässä	17
	3.4 Vaikuttavuus	17
	3.5 Aiemmat tutkimukset.....	19
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	21
	4.1 Yhteisölliset ideointimenetelmät	22
	4.2 Benchmarking	23
	4.3 Haastattelut	24
	4.4 Havainnointi.....	25
	4.5 Aineiston analysointi	25
5	TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET – KEHITTÄMISSUUNNITELMA LÄHITALOILLE	26
	5.1 Strateginen kehittäminen	26
	5.2 Kaupungin rooli yhteisöllisen tilan ylläpitäjänä	29

5.3	Lähitalojen vaikuttavuus	30
5.4	Paikallisuus	31
5.5	Lähitalojen tilat	33
5.6	Verkostot ja yhteistyö	34
5.7	Markkinointi ja viestintä	36
5.8	Ihmisten tavoittaminen	38
5.9	Toiminnan juurruttaminen	41
5.10	Lähitalojen kehittämissuunnitelma	42
6	ARVIOINTI	44
6.1	Itsearviointi	44
6.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	44
6.3	Opinnäytetyön tilaajan arviointi	45
6.4	Jatkokehittämissuunnitelmat	46
7	POHDINTA.....	48
	LÄHTEET	50
	LIITTEET.....	54

1 JOHDANTO

Olin syksyn 2021 aikana kehittävässä harjoittelussa Jyväskylän kulttuuri- ja osallisuuspalveluissa, jossa avattiin uudenlaista toimintaa tarjoavat lähitalot Kortteli Klubi ja Piippurannan Klubi. Pääsin näkemään, mitä yhteisöllisen tilan avaaminen ja ylläpitäminen vaatii. Näin myös käytännössä sen, mitä haasteita toiminnan käynnistämiseen liittyy. Opinnäytetyön tarve kumpuaa kehittävässä harjoittelun aikana havainnoiduista kehittämiskohteista. Koska lähitalojen toiminta on vasta alkanut, tarvitaan tietoa ja toimenpiteitä, joilla kohderyhmät saataisiin tavoitettua ja toiminta juurrutettua osaksi alueellista yhteisöä. Lisäksi kehittämistyötä on vielä siinä, mitkä ovat lähitalojen strategiset lähtökohdat sekä miten niiden vaikuttavuutta voitaisiin mitata.

Opinnäytetyön tavoitteena on löytää vertailevan tutkimuksen kautta Jyväskylän lähitaloille sovellettavissa olevia käytäntöjä, joiden avulla toimintaa saataisiin kehitettyä enemmän käyttäjälähtöiseksi ja paremmin laajoja kohderyhmiä tavoittavaksi. Kun kyseessä on kaikille kaupunkilaisille avoin kohtaamispaikka, joudutaan pohtimaan sitä, minkälainen ohjelma on kiinnostavaa ja mitä kanavia kävijöiden tavoittamiseen tarvitaan. Pohjimmiltaan lähitaloille halutaan saada enemmän vaikuttavuutta, jonka lisääminen on yksi opinnäytetyön tärkeä tavoite. Vertailukohteena on Vantaan kaupungin asukastilatoiminta, jossa on onnistuttu luomaan hyvin ihmisiä tavoittavaa toimintaa kaupunkivetoisesti. Opinnäytetyön tuloksena syntyy lähitalojen kehittämissuunnitelma Jyväskylän kaupungin kulttuuri- ja osallisuuspalveluille, jota voidaan hyödyntää lähitalojen toiminnan kehittämisessä, markkinoimisessa ja juurruttamisessa. Lisäksi suunnitelmasta on hyötyä, jos lähitaloverkosta laajennetaan.

Tällä hetkellä elämme polarisoituvassa maailmassa, jossa vastakkainasettelut aiheuttavat ristiriitoja ihmisten välillä (mm. Dufva 2020). Lisäksi individualistisessa kulttuurissa yksinäisyys lisääntyy huimaa vauhtia. Tämän vuoksi osallisuustyöllä ympäri maailman olisi tärkeää luoda ja ylläpitää paikkoja, joissa kaikenlaiset ihmiset voisivat kohdata turvallisessa tilassa yhteisen tekemisen äärelle. Yhteisöllisyys on ihmisen perustarve, jonka edistäminen on kaupunkien osallisuustyön ytimessä. Lähitalojen kaltaisten kaikille avointen kohtaamispaikkojen merkitys tulee korostumaan tulevaisuudessa yhä enemmän, kun väestö ikääntyy ja muuttuu monimuotoisemmaksi. Avoimet, syrjimättömät, turvalliset ja saavutettavat tilat ovat tärkeitä, koska erilaiset yhteiskuntaryhmät kohtaavat niissä toisiaan (THL 2021).

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

Opinnäytetyön tilaajana toimii Jyväskylän kaupungin kulttuuri- ja osallisuuspalvelut, joka kuuluu sivistyspalveluihin sekä kulttuuri- ja liikuntalautakuntaan. Kulttuuri- ja osallisuuspalveluita johtaa kulttuuripäällikkö ja se jakautuu kulttuuripalveluihin sekä osallisuuspalveluihin. Osallisuuspalveluita johtaa erikoissuunnittelija ja se jakautuu asuinalueosallisuustyöhön, lähitaloihin ja vapaaehtoistoimintaan.

Kulttuuri- ja osallisuuspalvelujen yksikkö vastaa kaupunkitasolla osallisuuden ja vapaaehtoistoiminnan edistämisestä ja koordinoinnista. Toiminta perustuu Jyväskylän kaupunkistrategiaan, hyvinvointisuunnitelmaan, yhdenvertaisuussuunnitelmaan sekä osallisuusohjelmaan. Osallisuus toteutuu asuinalueilla, palveluiden kehittämisessä, päätöksenteossa sekä yhteistyönä vapaaehtoisten ja järjestöjen kanssa. (Jyväskylän kaupunki 2021b.) Lähitalot toimivat osallisuustyön konkreettisina toteutumipaikkoina, joiden kautta tarjotaan kaupunkilaisille osallistumismahdollisuuksia ja joissa toimitaan yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Lähitalojen kaltainen kaikille avoin yhteisöllinen tila on kaupungille uudenlainen toimintamuoto, jolloin sen juurruttamisen ja kehittämisen tueksi tarvitaan tutkimusta, joka auttaa resurssien suuntaamiseen. Siihen tarpeeseen vastaa tämä opinnäytetyö, joka tukee pohjimmiltaan kaupungin strategiaa ja osallisuusohjelmaa.

2.1 Lähitalot

Kortteli Klubi (entinen Kylätupa) ja Piippurannan klubi siirtyivät sivistyksen toimialalle kaupungin lakkautettua marraskuussa 2020 vanhusten päiväkeskuksia. Tavoitteena oli, että hyvinvointikeskustoiminnan kehittäminen keskittyy jatkossa kulttuurin ja osallisuuden palvelualueelle. (Keski-Suomalainen 2020.) Lähiöohjelman myötä Huhtasuolle avattiin maaliskuun 2021 alussa yhteispalvelupiste, joka on kulttuuri- ja osallisuuspalveluiden lähitalotoiminnan alla, mutta joka toimii kaupungin koordinoimana yhdistysvetoisesti ilman paikallaolevaa henkilökuntaa. (Jyväskylän kaupunki 2021a.) Huhtasuon yhteispalvelupiste ei ole mukana tässä tutkimuksessa, koska sen toiminta poikkeaa paljon muista lähitaloista.

Lähitalot ovat uudenlaisia kohtaamispaikkoja kaiken ikäisille kaupunkilaisille. Lähitaloissa on monenlaista ohjelmaa ja toimintaa liittyen kulttuuriin, hyvinvointiin ja liikuntaan. Lisäksi niissä järjestetään erilaisia keskustelutilaisuuksia sekä luentoja. Lähitalot tarjoavat yhdistyksille ja

ryhmille kokoontumistiloja ja vastavuoroisesti yhdistykset järjestävät taloissa toimintaa. Lähi-taloilla on mahdollisuus toimia myös vapaaehtoisena ja olla mukana suunnittelemassa ja järjes-tämässä toimintaa.

Piippurannan Klubi sijaitsee Kankaan alueella noin kahden kilometrin päässä kaupungin kes-kustasta ja siellä toimii kaksi täysiaikaista koordinaattoria. Kankaan alue on uusi ja vielä raken-tumassa oleva kerrostalovaltainen asuinalue Tourujoen vieressä. Alueen rakentumiseen on vai-kuttanut vahvasti yhteisöllisen monisukupolvisen asumisen kehitys- ja kokeiluhanke, joka to-utettiin vuosina 2017-2020. Monisukupolvinen kortteli toteutettiin siten, että opiskelijoille ja varttuneille rakennettiin erilliset asuintalot, joista on esteetön kulku yhteiskäytössä oleviin ti-loihin ja piha-alueeseen. Henna Aution (2018) opinnäytetyössä *Kankaan monisukupolvinen kortteli- yhteisöllisyyden tukemisen suositukset* tutkittiin sitä, mitä tulisi ottaa huomioon yhtei-söllisen toiminnan käynnistämiseksi.

Outi Savolaisen opinnäytetyö (2018) *Päiväkeskuksesta klubitoiminnaksi. Ennaltaehkäisevän seniorityön vahvistaminen uuden Kankaan alueelle* etsi vastauksia siihen, miten uudenlainen palvelumuoto käynnistetään ja juurrutetaan osaksi kaupungin palveluverkkoa. Klubitalo oli osa Piippuranta- nimistä palvelukokonaisuutta ja se oli suunnattu alueelle muuttaville aktiivisille senioreille. Piippurantaan kuuluvat Klubitalon lisäksi ryhmäkodit sekä senioreiden vuokra-sunnot. (Savolainen 2018, 4.) Piippurannan Klubi ehti siis toimia hetken aikaa päiväkeskuk-sena ennen koronaa. Tämä on nykyiselle lähitalotoiminnalle sekä haaste että mahdollisuus. Haaste sinänsä, että ihmisten mielikuvien muuttaminen vie aikaa. Mahdollisuus siksi, että yh-teisöllisyyttä alueella oli jo valmiiksi, koska Piippurannan Klubi on ollut mukana alueen tapah-tumissa ja paikallislehdissä.

Kortteli Klubi sijaitsee Jyväskylän kaupungin keskustassa pääpostin vieressä. Siellä työskente-lee yksi täysiaikainen koordinaattori ja kaksi koordinaattoria 50 prosenttisella työajalla. Kortteli Klubin sijainti on keskeinen, mutta edessä oleva asuinkerrostalo peittää näkyvyyden Vapau-denkadulle, jossa toimii paikallisliikenteen keskus. Tila ehti toimia Kylätupa- nimisenä hyvinvointikeskuksena pari vuotta ennen kuin se suljettiin koronan vuoksi. Hyvinvointikeskukset olivat ikääntyneiden palveluiden ylläpitämiä tiloja, joissa järjestettiin avointa toimintaa seniori-ikäisille jyvaskyläläisille.

Yhteisöllisen tilan avaaminen keskustan alueella on haastavampaa kuin esimerkiksi Kankaan alueella, koska yhteisöllisyys on pirstaleisempaa ja erilaisia tiloja on paljon. Keskustan alueella on paljon kahviloita, kirjasto sekä eri toimijoiden kohtaamispaikkoja. Tulevaisuudessa Kortteli

Klubi tulee olemaan vahvemmin mukana esimerkiksi keskustan kehittämishankkeessa, jonka kautta se voi olla enemmän mukana nimenomaan keskustan alueella asuvien ihmisten osallisuutta parantamassa. Lisäksi Kortteli Klubilla voidaan järjestää hankkeen kautta erilaisia keskustelu- ja infotilaisuuksia, verkostoitumismahdollisuuksia sekä työpajoja.

2.2 Osallisuusstrategia ja asukasosallisuus

Lähitalojen toiminnan taustalla on Jyväskylän kaupungin strategia ja etenkin yksi strategian neljästä kärjestä: osallistuvat ja hyvinvoivat asukkaat. Strategian mukaan kaupunki tukee asukkaiden osallistumista ja lisää vaikuttamisen mahdollisuuksia. Asukkaiden yhdenvertaisuutta lisätään ja otetaan huomioon kulttuurinen moninaisuus. Palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta parannetaan koko Jyväskylässä. Myös yhteisöllisyyttä vahvistetaan, harrastustoimintaa tuetaan ja yksinäisyyttä vähennetään. Tavoitteena on myös edistää kulttuurin ja taiteen moni-ilmeisyyttä. (Jyväskylän kaupunki 2017.)

Tämä kaikki näyttäytyy lähitaloilla, jotka pyrkivät edistämään nimenomaan osallistumismahdollisuuksia ja tätä kautta lisäämään kaupunkilaisten yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia. Kulttuurin painostus tulee ilmi jo lähitalojen sloganissa, joka on: kohtaamisia ja kulttuuria kaikille. Lisäksi kulttuuriluotseilla on lähitaloissa iso rooli ja he pitävät vapaaehtoisvoimin yllä erilaisia keskustelu-, peli- ja askarteluryhmiä, lukupiiriä ja Kulttuuri Klubia. Kulttuuriluotsit ovat kaupungin kouluttamia vapaaehtoisia, jotka ovat perehtyneet kulttuuritarjontaan. He luotsaavat ihmisiä museoihin, konsertteihin, teatteriin sekä muihin kulttuuritapahtumiin.

Osallisuusohjelma avaa strategiaa vielä tarkemmin ja siinä kirjataan ylös konkreettisia toimintatapoja, joilla osallisuutta edistetään. Jyväskylän kaupungin osallisuusohjelma on kirjoitettu vuonna 2015, jolloin lähitalotoimintaa ei vielä ollut olemassa. Lähiaikoina on ilmestymässä uusi osallisuusohjelma, joka pohjautuu uudistettuun kaupunkistrategiaan. Lähitaloista on mainittu uudessa osallisuusohjelmassa, jossa niiden roolina on olla edistämässä asukkaiden ja järjestöjen aktiivisuutta. Tavoitteena on, että kaikesta niissä järjestetystä toiminnasta 60 prosenttia on kansalaistoimintaa. Kävijöitä tavoitellaan 10 000 vuosittain. (Osallisuusohjelma 2022.)

Osallisuusohjelman tärkeimpänä tavoitteena on tuoda osallistumisen ja vaikuttamisen keinot jokaisen ulottuville sekä kannustaa käyttämään niitä. Toisena tavoitteena on kehittää kaupunkiorganisaation toimintatapoja ja toimintakulttuuria entistä avoimemmiksi. Osallisuusstrategiassa asiat on ryhmitelty neljään kategoriaan: osallistumiseen ja vaikuttamiseen 1) asuinalueilla, 2) kaupungin palveluissa, 3) päätöksenteossa sekä 4) osallistumista ja vaikuttamista tukevaan

viestintään. (Jyväskylän kaupunki 2015, 3-4.) Näistä osa-alueista lähitalotoiminta tukee etenkin osallistumista ja vaikuttamista asuinalueilla. Vaikka lähitalot ovat tarkoitettu kaikille kaupunkilaisille, niissä vaikuttaa kuitenkin vahvana alue, johon talo fyysisesti sijoittuu. Tällä hetkellä lähitaloilla on tärkeä rooli myös olla viestinnän kautta osallistumisen ja vaikuttamisen tukena, mikä tarkoittaa sitä, että talojen henkilökunta kannustaa ihmisiä osallistumaan sekä kertoo, mitä ja missä tapahtuu ja mistä saa tietoa.

Jyväskylän kaupunkilaisilla oli mahdollista vaikuttaa lähitalojen toiminnan sisältöihin keväällä 2021 toteutetussa kyselyssä. Tämän kyselyn vastaukset toimivat pohjana toiminnan suunnittelussa. Lisäksi lähitaloissa kannustetaan asiakkaita päivittäin omien toiveiden ja kehittämisehdotusten esiin tuomiseen, jotta toiminnasta saadaan mahdollisimman paljon kaupunkilaisten näköistä ja osallistavaa.

2.3 Vantaan asukastilat

Tässä tutkimuksessa vertailtavana kohteena on Vantaan asukastilat, jolloin niiden toimintaympäristön ymmärtäminen on tärkeää. Vantaa valikoitui vertailtavaksi kohteeksi tilojen kaupunkivetoisuuden vuoksi, mutta myös siksi, että siellä asukastilaverkosto on laajentunut voimakkaasti viime vuosien aikana. Laajentuminen on vaatinut strategisia toimenpiteitä, toiminnan tehostamista ja kohdentamista sekä verkoston yhteistyön tiivistämistä. Uusien asukastilojen avaaminen on vaatinut myös hyvien käytänteiden kartoittamista sekä markkinoinnin tehostamista. Opinnäytetyön tarpeiden ja tavoitteiden pohjalta Vantaa tarjoaakin Jyväskylän lähitaloille hyvän vertailukohteen, varsinkin jos Jyväskylän verkostoa ollaan tulevaisuudessa vielä laajentamassa.

Vantaalla on yhteensä kymmenen asukastilaa kaupungin eri suuralueilla. Ne ovat kaikille avoimia matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja ja vapaaehtoistoiminnan keskuksia, jotka tarjoavat mahdollisuuden kohtaamiseen, yhdessä tekemiseen ja osallistumisen erilaisiin harrastuksiin. Yhteisölliset tilat ehkäisevät yksinäisyyttä ja syrjäytymistä, lisäävät sosiaalisia tukiverkostoja sekä mahdollistavat omaehtoisen toiminnan ja yhteistyön asukkaiden, yhteisöjen ja kaupungin välillä. Asukastilatoiminta kuuluu kaupunkikulttuurin toimialaan, kuntalaispalveluiden kokonaisuuteen ja sen alla oleviin yhteisöpalveluihin. (Vantaan kaupunki 2021.)

Vantaan kaupunki vastaa asukastilojen toiminnasta. Niissä työskentelee vakituisia ja määräaikaisia yhteisötyöntekijöitä sekä työllistettäviä palkkatukihenkilöitä. Verkoston toiminnasta

vastaa palveluesimies. Lisäksi Vantaalla on kaksi asukastilaa, joita järjestöt ylläpitävät kumppanuussopimuksella kaupungin asukastilojen periaatteita noudattaen ja joita kaupunki tukee avustuksin. Vantaan kaupunki vastaa myös vapaaehtoistoiminnan verkostosta, jossa on toimijoita kaupungin eri sektoreilta. (Asukastilaohjelma 2015; Tuomi 2021.)

Asukastilatoiminnan strategia pohjautuu Vantaan kaupungin arvoihin ja visioon yksinäisyyden poistamisesta. Tätä strategiaa edistetään alueellisen yhteistyön sekä yhteisöjen vahvistamisella. Pohjimmiltaan kyse on yhteiskuntarauhan säilyttämisestä ennaltaehkäisevän hyvinvointityön sekä syrjäytymisen ehkäisyn kautta. Yhteistyö on asukastilatoiminnan palveluesimiehen mukaan työtä, jota tehdään ikään kuin aikuissosiaalityön ja kuntademokratian välissä. (Tuomi 2021.) Tällä viitataan asukastilojen merkitykseen etenkin kansalaistoiminnan keskuksina, joissa pyritään vaikuttamisen mahdollisuuksien parantamiseen sekä alueellisten toimijoiden yhteistyön tiivistämiseen. Tätä näkökulmaa korostetaan myös asukastilatoiminnan visiossa 2025, jossa asukastiloista puhutaan kansalaistoiminnan keskuksina. Niissä tehdään ennaltaehkäisevää hyvinvointityötä, johon sitoutetaan kaikki kaupungin toimialat ja päättäjät sekä kolmas sektori. (Asukastilaohjelma 2015, 4.)

Vantaan asukastilat ovat auki arkipäivisin kello 9-15 ja kohderyhmänä ovat etenkin työelämän ulkopuolella olevat. Asukastiloissa näyttäytyy kaupungin väestölliset tekijät, kuten se, että 42 prosenttia asuntokunnista on yksinasuvia. Samoin maahanmuuttajien korkea määrä kaupungissa näyttäytyy asukastilojen kävijöissä. Ikäjakauma on suuri, vaikkakaan lapsia ja nuoria ei kovin paljoa toiminnassa ole mukana. Iltaisin ja viikonloppuisin tilojen käyttö on runsasta ja niitä käyttää enimmäkseen paikalliset yhdistykset mutta myös kaupungin eri toimijat sekä yksityiset vuokraajat. Tiloissa järjestetään ilta-aikoina ja viikonloppuisin kaikille avointa toimintaa ja tapahtumia. (Yhteistyöntekijöiden haastattelut 2021.)

3 TIETOPERUSTA

Tämän opinnäytetyön tietoperustassa käsitellään yhteisöä ja yhteisöllisyyttä, jotka vaikuttavat kaikille avointen tilojen toiminnan taustalla. Lisäksi kappaleessa kootaan yhteen erilaisia yhteisöllisiä tiloja sekä kartoitetaan tarkemmin Jyväskylän tilannetta. Vaikuttavuuden tarkempi avaaminen tietoperustassa on myös tärkeää, kun tutkimuksen tavoitteena on löytää hyviä käytäntöjä, joilla saadaan tavoitettua enemmän kävijöitä. Kappaleen lopuksi avataan tarkemmin aiheesta tehtyjä aiempia tutkimuksia.

3.1 Yhteisö ja yhteisöllisyys

Yhteisöllisen tilan määrittää usein se yhteisö, joka tilaa käyttää. Yhteisöllä tarkoitetaan jonkin alueen tai asian ympärille koostuvaa rajattua ryhmää, jolla on sosiaalinen rakenne ja joka koostuu yksilöistä, joita usein yhdistää yhteinen tehtävä tai päämäärä (Opetushallitus 2021). Yhteisöllisyys puolestaan syntyy, kun ihminen tuntee kuuluvansa joukkoon ja kokee tulevansa kohdatuksi. Voidaan myös puhua muodollisesta yhteisöstä, johon ei automaattisesti liity yhteenkuuluvuuden tunnetta (Birck 2020b, 53).

Yhteisöllisyys voi syntyä monella tapaa, mutta useimmiten se kehittyy vuorovaikutuksessa konkreettisen toiminnan seurauksena. Kun joukko ihmisiä pyrkii tietoisesti järjestämään elämänsä siten, että he osallistuvat yhteiseen toimintaan ja kokevat yhteenkuuluvuutta muiden kanssa, kyse on yhteisöllistymisestä. Kun taas ihmisryhmiin pyritään vaikuttamaan niiden ulkopuolelta niin, että ne järjestäisivät elämänsä yhteisöllisesti, kyse on yhteisöllistämisestä. (Kuittinen & Kejonen 2009, 245-246.) Yhteisöllistämistä tapahtuu paljon esimerkiksi työpaikoilla, kun työnantajat muodostavat ja määrittävät tiimejä.

Yhteisö- termi on tullut suomalaisten tietoisuuteen 1960- luvulla englanninkielisestä maailmasta, missä sen vastine on *community*. Sillä on viitattu tavalliseen ihmiseen, alempiin säätyihin, tietyllä alueella olevaan väestöön sekä järjestäytyneeseen yhteiskuntaan. Sillä on edelleen vahva yhteys paikkaan, toisin kuin Suomessa, jossa yhteisöllä viitataan useammin ihmisiin ja heidän sosiaalisiin suhteisiin. (Eräsaari 2009, 69.) Yhteisöä tai yhteisöllisyyttä ei ole ilman kertomusta siitä, ketkä ”meihin” kuuluvat ja ketkä eivät. Suomessa tähän kertomukseen on liitetty usein moraalinen luonne, jota on käytetty oikeuttamaan yhteisön pyrkimyksiä. (Koski & Filander 2009, 123.) Suuria kertomuksia ovat esimerkiksi kansallinen herääminen sekä kansan siivistäminen. Näillä on pyritty sekä kansallismielisyyden että demokratian vahvistamiseen.

Yhteisöllisyydelle synonyymina on puhuttu paljon myös sosiaalisen pääoman käsitteestä. Tällä tarkoitetaan vapaaehtoista kansalaistoimintaa omissa yhteisöissä, joissa tunnetaan luottamusta toinen toisiin ja yhteisiin päämääriin. Sosiaalinen pääoma perustuu me-henkeen, joka syntyy kansalaisten keskinäisessä vuorovaikutusverkostoissa tiettyjen ehtojen vallitessa. (Hyyppä 2005, 11, 27.) Sosiaalinen pääoma pohjautuu sosiologien tutkimuksiin (mm. Putnam ja Bourdieu) siitä, kuinka yhteisön menestystä voidaan selittää sosiaalisiin normeihin ja luottamukseen liittyvillä tekijöillä ja kuinka se toimii hyvinvointia edistävänä pääoman muotona muiden rinnalla.

Riitta Birck puhuu esteettömästä yhteisöllisyydestä, joka pitää sisällään ajatuksen siitä, miten yhteisöllisyys voidaan mahdollistaa kaikille halukkaille yhteisön jäsenille ja millaiset teot mahdollistavat yhteisöön liittymisen ja siinä toimimisen kynnyksestä. Esteettömän yhteisöllisyyden toteutuminen perustuu yhteistyötä ja innostusta vahvistavaan koordinaatioon, naapuruutta arvostavan vuorovaikutuskulttuurin synnyttämiseen, vaikuttamisen paikkojen varmistamiseen sekä monipuoliseen yhteisöllisyyttä vahvistavaan yhteistoimintaan. (Birck 2020b, 3.) Prosessi perustuu yhteisöllistämiseen, joka on tärkeää etenkin siinä vaiheessa, kun yhteisöllistä tilaa perustetaan ja toimintaa juurrutetaan.

3.2 Yhteisöllinen tila

Tässä opinnäytetyössä avainkäsitteenä toimii *yhteisöllinen tila*, jolla tarkoitetaan kaikille avointa kohtaamispaikkaa. Tämä määritelmä on lähinnä lähitalojen olemusta, mutta yhteisöllisellä tilalla on lukuisia erilaisia merkityksiä riippuen tarkasteltavasta näkökulmasta. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohankkeessa tutkittiin avoimia tiloja sekä luotiin tutkimuksen pohjalta toimintamalli, jossa kuvataan viisi tapaa yhdistää tilan haltijat ja tarvitsijat siten, että syntyy avoin tila asukkaiden ja yhdistysten käyttöön. Kaikille avoin yhteinen tila lisää tutkimuksen mukaan osallisuutta laaja-alaisesti. (Sokra 2020.)

Yhteisöllisten ja avointen tilojen lisäksi puhutaan paljon matalan kynnyksen kohtaamispaikoista, jotka ovat nousseet monissa kaupungeissa tärkeiksi osallisuustyön toteutumisen paikoiksi. Viime vuosina on keskusteltu runsaasti haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien osallisuuden lisäämisestä ja syrjäytymisen ehkäisystä. Keskustelu liittyy eritoten työttömyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden kasvuun, mutta myös esimerkiksi toimeentulotuen tarpeen lisääntymiseen, demokratiakehitykseen sekä koetun yksinäisyyden laajuuteen. Matalan kynnyksen

kohtaamispaikat ovat eri toimijoiden ylläpitämiä maksuttomia puolijulkisia tiloja, joissa toimintaan osallistumisen kynnyks pyritään pitämään matalana niin, etteivät esimerkiksi taloudelliset tai sosiaaliset tekijät estäisi ihmisiä osallistumasta. (Seppälä, Grönlund & Kempainen 2020.)

Avoimien tilojen hyötyjä ovat tutkimusten perusteella hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden kokemuksen lisääntyminen, sosiaalisten suhteiden luominen ja ylläpitäminen sekä yhteisöllisen aktiivisuuden kohentaminen. Tämä puolestaan parantaa väestösuhteita, kun eri yhteiskuntaryhmittä kohtaavat ja ihmiset tekevät asioita yhdessä. Tuntematon tulee tutuksi ja turvallisuuden tunne lisääntyy. Kaikille avointen tilojen tulisi olla maksuttomia, viihtyisiä ja olla hyvällä sijainnilla, jotta kävijöille tulee tunne, että heitä arvostetaan. Ihmiset toivotetaan tervetulleeksi kertomalla tilasta erilaisissa kanavissa ja usealla kielellä. Tilojen tulee olla myös turvallisia, esteettömiä ja syrjimättömiä. Tilassa ihmisillä tulee olla mahdollisuus oleskella, toimia ja joskus myös syödä. Lisäksi kun halutaan lisätä osallistumisen sijaan osallisuuden tunnetta, täytyy tilojen käyttäjillä olla mahdollisuus vaikuttaa tilan toimintaan ja jättää oma kädenjälkensä näkyviin. (THL 2021a.)

Joskus on perusteltua, että tila on suunnattu erityiselle kohderyhmälle. Tällöinkin kyseessä on yhteisöllinen tila. Avoimien tilojen lisäksi esimerkiksi päihteiden aktiivikäyttäjät, päihteiden käytöstä toipuvat ja mielenterveyskuntoutujat kaipaavat tiloja, joissa voi rakentaa pitkäaikaisia ihmissuhteita ja vaihtaa kokemuksia luottamuksellisesti ja turvallisesti. (THL 2021a.) Yhteisöllisten tilojen toiminta ja painotukset riippuvatkin hyvin paljon siitä, mikä toimintaa organisoiva taho on ja mikä on toiminnan tarkoitus. Esimerkiksi jos toimintaa pyörittävät yhdistykset ovat Sote-puolen toimijoita, voi se näyttäytyä toiminnan painotuksena hyvinvointipalveluiden suuntaan. Tämä suuntaus voi olla monella yhteisöllisellä tilalla myös tarkoituksellinen, koska sote-puolen hankkeisiin on helpompi saada rahoitusta kuin osallisuutta edistävään toimintaan, joka voi olla vaikeampi määritellä konkreettisiksi tavoitteiksi.

Yhteisöllisten tilojen rinnalle on viime aikoina tullut myös termi hyvinvoinnin tila, jolla tarkoitetaan hyvinvointia tuottavaa ja avointa tilaa. Hyvinvoinnin tilat- hankkeessa tyhjentyneistä tiloista muokattiin avoimia hyvinvointitoiminnan keskuksia, joiden toiminta kumpusi tilan historiasta, alueen ja asukkaiden tarpeista sekä toimijan omista vahvuuksista ja tarpeista. Hyvinvoinnin tiloja tarkasteltiin fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Yhteisöllisyyden lisäksi hyvinvoinnin tiloja katsottiin sosiaalipedagogisesta näkökulmasta sekä positiiivisen pedagogiikan kannalta. (Unkari-Virtanen 2020.)

Erilaisia tiloja voi jaotella yhteisöllisyyden näkökulmasta yhteisöllisyyttä synnyttäviin kaupunkitiloihin, yhteisölliseen lähiympäristöön ja asuinyhteisöön. Asuinyhteisö on asukkaidensa määrittelemä paikka, jossa on yhteisiä ulko- ja sisätiloja. Yhteisöllisessä lähiympäristössä asukasrakenne on sekoittunut, piha-alueet suunniteltu asukkaita varten ja korttelin asukkailla on yhteisöllisiä tiloja ja palveluita. Yhteisöllisyyttä synnyttävä kaupunkitila vaatii sallivuutta alueiden käyttöä määritteleviin sääntöihin, jossa asukkaat ovat aktiivisia toimijoita, jotka tuntevat kaupunkitilat omakseen. (Helamaa & Pylvänäinen 2012, 25-27.) Piippurannan Klubi on muodoltaan lähellä yhteisöllistä lähiympäristöä, koska se on rakennettu silmällä pitäen alueen asukkaiden yhteisöllisyyttä.

Kortteli Klubi puolestaan on yhteisöllisyyttä synnyttävä kaupunkitila, joka edellyttää ensin sen, että asukkaat ovat aktiivisia toimijoita ja haluavat ottaa tilan haltuun. Kortteli Klubin yhteisöllisyyden kehittämisessä pitäisikin pyrkiä vahvistamaan ihmisten paikkasidosta ja antamaan mahdollisuuksia liittyä paikallisiin ihmisiin ja kokemaan oma asuinalue tärkeänä.

Alueelliset yhteisöt ovat syntyneet maantieteellisesti rajatulle alueelle tai paikkaan, kuten kylään, kaupunginosiin, naapurustoihin tai taloyhtiöihin. Asuinyhteisöissä tapahtuva vuorovaikutus lisää naapuruston tuntemusta ja parhaimmillaan tuttuus voi kiteytyä symboliseksi yhteisöllisyydeksi. Alueellinen yhteisyys voi edellyttää myös yhteistoimintaa, jolloin yhteisöllisyydessä on mukana myös velvoittavuus. (Lehtonen 1990, 224-225.)

Sokran koordinaatiohankkeen toimintamallissa tilat jaoteltiin toimintaympäristön näkökulmasta avoimiin, julkisiin ja yksityisiin. Avoimet tilat kuuluvat universaalien yhteiskuntapolitiikan piiriin, koska ne ovat kaikille samat. Avointa tilaa ja toimintaa suunniteltaessa on hyvä miettiä ratkaisuja, joilla houkutellaan paikalle myös niitä, jotka vetäytyvät yhteisen alueelta. Julkiset tilat on yhteinen resurssi, jonka käyttöön liittyvistä periaatteista ja säännöistä päätetään joko edustuksellisen demokratian käytäntöjen mukaisesti kuntien ja kaupunkien valtuustoissa tai viranomaispäätöksillä. Asukkaat voivat suoran demokratian mukaisesti tehdä julkisiin tiloihin liittyviä aloitteita, jotka käsitellään joko edustuksellisissa tai hallinnollisissa päätöksenteoelimityksissä. Yksityiset tilat puolestaan ovat yksityisten henkilöiden, ryhmien tai järjestöjen hallinnassa. (Sokra 2020, 2.)

Lisäksi tiloja voi jakaa kohderyhmän mukaan kaikille avoimiin tiloihin, tietyille kohderyhmille suunnattuihin matan kynnyksen tiloihin, julkisten tilojen ilta- ja viikonloppukäyttöön sekä puolijulkisen tilan yhteiskäyttöön. Kaikille avoimia tiloja ovat julkiset tilat, kuten kirjastot, puistot, asukastalot ja kylätuvat. Tietyille kohderyhmälle suunnattu matalan kynnyksen tila on suunnattu

erityiselle kohderyhmälle, kuten nuorille tai toipujille. Julkisten tilojen ilta- ja viikonloppukäyttö tarkoittaa julkisten tilojen, kuten koulujen ja päiväkotien harrastuskäyttöä, iltapäivätoimintaa tai asuinyhteisön kokoontumisia. Puolijulkisen tilan yhteisöllinen käyttö tarkoittaa esimerkiksi ostoskeskuksen tiloja, jotka voidaan avata yhteisölliseen käyttöön. (Sokra 2020, 2-3.)

Usein yhteisöllisten tilojen määritelmät voivat kuitenkin mennä ristiin tai päällekkäin. Lisäksi nimityksillä voi olla kontekstista riippuen erilaisia merkityksiä. Myös ihmisten mielikuvat vaikuttavat siihen, mitkä tilat mielletään avoimiksi tai tietyille kohderyhmille suunnatuiksi. Monet järjestöt ja toimijat ovat myös voineet vakiinnuttaa tietyn määritelmän omaan toimintaan, kuten on esimerkiksi mielenterveyskuntoutujien klubitalot tai seurakuntien kohtaamispaikat. Ajankohta ja tarve synnyttävät myös uudenlaisia yhteisöllisiä tiloja, kuten etätyön suosion kasvaessa perustetut yhteisölliset työtilat. Seuraavassa taulukossa on jaoteltu tämän tutkimuksen lähteissä ja aineistossa esiin nousseita yhteisöllisiä tiloja.

Taulukko 1: Erilaisia yhteisöllisiä tiloja.

KAIKILLE AVOIMET TILAT	RAJATUT TILAT	YKSITYISET TILAT
Asukastalot ja -tilat Asukastupa Lähitalo Hyvinvoinnin tila Kirjastot yms. (KAUPUNKI)	Kylätalo Kylätupa Yhteisökylä Naapuruustalo (ASUINALUE)	Kerhuhuone Talojen asukastuvat Yhteisöllinen asuminen
Yhteisötilat ja -tilat Yhteisökeskus Kumppanuustalo Kansalaistoiminnan keskus (JÄRJESTÖT)	Senioritalo Nuorisotalo Perhekeskus Klubitalo (KOHDERYHMÄ)	Harrastetilat Koulujen iltakäyttö Kerhotoiminta
Kansalaisten olohuone Kohtaamispaikka Kohtaamiskahvila (SEURAKUNTA TMS.)	Yhteisöllinen työtila Pedagoginen tila Monitoimitila (TAVOITE)	

3.3 Yhteisölliset tilat Jyväskylässä

Jyväskylän alueella on runsaasti erilaisia yhteisöllisiä tiloja eri organisaatioiden ylläpitämänä. Jyväskylässä toimii Keski-Suomen kohtaamispaikat- verkosto, joka on avoin yhteistyöverkosto kaikille kohtaamispaikkoja ylläpitäville yhteisöille ja tahoille. Verkostoa koordinoi kehittämissyhmä, jossa on mukana myös Jyväskylän kaupungin kulttuuri- ja osallisuuspalvelut. (Yhdistystori 2021.) Verkostossa on mukana 23 kohtaamispaikkaa, mutta Jyväskylässä olevien kohtaamispaikkojen määrä on varmasti paljon isompi, koska kaikki toimijat eivät ole mukana verkostossa. Lisäksi kohtaamispaikan määritelmä vaikuttaa siihen, mitkä tahot voivat olla verkostossa mukana.

Jyväskylässä on ollut toivomusta lisätä yhteisöllisten tilojen määrää, joka tuli esiin kaupunginvaltuutettujen aloitteesta huhtikuussa 2021. Aloitteessa ehdotettiin muun muassa, että Jyväskylässä lisätään strategian mukaista asukkaiden osallisuutta siirtymällä kylätaloaikaan niin, että mahdollisimman monelta asuinalueelta etsitään asukastyöhön sopivat toimitilat, eli kylätalot, joiden käyttökustannuksista huolehtii kaupunki ja toiminnasta paikalliset järjestöt. (Jyväskylä 2021a.) Lähitalojen avaaminen toteutti osaltaan tätä toivetta, vaikka toiminnasta vastaakin kaupunki järjestöjen sijaan. Tällä hetkellä Jyväskylässä on kuitenkin vielä monta asuinaluetta ilman yhteisöllistä tilaa, joten aloitteessa esitetty huoli asukkaiden osallisuudesta on ajankohtainen.

Yhdessä ei olla yksin- hyvinvointiyhteistyöhanke vuosina 2017-2019 kartoitti keskisuomalaisen asukkaiden yksinäisyyden kokemuksia ja osallisuuden esteitä kunta- ja asuinaluekohtaisilla selvityksillä. Hankkeessa selvitettiin lisäksi kohtaamispaikkoja, ns. kansalaisten olohuoneita, niiden palveluita, tarpeita ja vapaaehtoisten toimintaa. Selvityksissä tuli ilmi, että kohtaamispaikoilla on samankaltaisia haasteita kuin lähitaloillakin, jotka liittyvät kävijämäärien vähäisyyteen sekä osallistujien ja vapaaehtoisten tavoittamiseen. Lisäksi kävi ilmi, että vaikka useimmissa paikoissa toiminta on suunnattu kaikille ja kaiken ikäisille, suurin osa kävijöistä on yli 57-vuotiaita naisia. Tällöin pohdittiin sitä, että onko toiminta kuitenkin kaikille suunnattua, jos vain tietty ryhmä näyttää osallistuvan. (Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2019.)

3.4 Vaikuttavuus

Kun pohditaan yhteisöllisten tilojen vaikuttavuutta, liikutaan todella laajalla alueella. Riippuen organisaatiosta, yhteisöllisen tilan tarve ja tavoite voi olla hyvin erilainen, jolloin myös vaikut-

tavuuden mittarit ja määritelmät vaihtelevat. Usein erilaisissa tiloissa mittarina käytetään kävijöiden laskemista tai esimerkiksi Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen kehittämää osallisuusindikaattoria, jos toiminta on suuntautunut vahvasti sosiaali- ja terveystieteille. Kävijöiden laskemisen kautta saadaan kyllä tietoa esimerkiksi tilojen käyttöasteesta, mutta sitä, miten toiminta vaikuttaa yksilöiden hyvinvointiin, on hyvin vaikea mitata

Vaikuttavuus kuvaa sitä, kuinka hyvin tietyllä toiminnalla onnistutaan saavuttamaan halutut tulokset ja vaikutukset. Kyse voi olla yhteiskunnallisesta hyödystä (esim. hyvinvointi tai yhteisöjen elinvoima), joka tapahtuu konkreettisten muutosten, eli vaikutusten kautta. Vaikuttavuuslähtöisen toiminnan tavoitteena on aina konkreettisten muutosten aikaansaaminen. Vaikutusketjun toinen osa kattaa mitattavat tehdyt työt eli teot. Konkreettisten tekojen suunnittelua edeltää kuitenkin aina kohderyhmien tunnistaminen ja segmentointi, eli osiin jakaminen. Segmentointi auttaa suuntaamaan rajalliset resurssit niin, että asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. (Heliskoski, Humala, Kopola, Tonteri & Tykkyläinen 2018, 6.) Vaikuttavuus on aina suhteessa tavoitteisiin ja ne kannattaakin asettaa mahdollisimman konkreettisiksi ja mitattaviksi.

Segmentoinnin lisäksi vaikuttavuuden arvioinnissa on pystyttävä määrittämään toiminnan tulostavoitteet ja sen jälkeen arvioimaan luotettavasti, miten toiminnalla on pystytty ne saavuttamaan. Haasteena on muun muassa se, että miten pystytään määrittämään juuri mitattavan toiminnan vaikutus kohderyhmässä tapahtuvaan muutokseen. Siksi onkin kehitetty erilaisia koe- ja vertailuasetelmia, joita voi käyttää vaikuttavuuden arviointitutkimuksessa. (Soste 2021.) Lisäksi haasteena on se, että vaikuttavuuden osoittaminen on pitkäjänteistä työtä. Vaikuttavuutta voidaan mitata vasta tilanteissa, joissa se saadaan esille ja silloinkin on ongelmallista osoittaa syyseuraus suhteet havaitun vaikutuksen ja sitä aiheuttavan toimenpiteen välillä. Vaikuttavuus ei aina tapahdu reaaliajassa toimenpiteiden kanssa, vaan vasta myöhemmin, jos silloinkaan. (Koskinen-Ollonqvist, Pelto-Huikko & Rouvinen-Wilenius 2005, 109.)

Yksi paljon käytetty vaikuttavuuden mittari on THL:n kehittämä osallisuusindikaattorilla (Experiences of Social Inclusion Scale, ESIS). Osallisuusindikaattori muodostuu kymmenestä väittämästä, jotka kartoittavat vastaajan kuulumisen tunteita, tekemisten merkityksellisyyttä ja toimintamahdollisuuksia. Väittämien vastaukset sijoittuvat jatkumolle, jonka toinen ääripää edustaa osattomuuden ja toinen osallisuuden kokemusta. Väittämien taustalla on kokonaisvaltainen käsitys osallisuudesta kuulumisena ja kuulluksi tulemisena: osallinen ihminen voi vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin. Osallisuuden vaikuttavuutta hyvinvoinnin näkökulmasta tutkitaan paljon myös TEAviisarin avulla, joka on työväline etenkin kunnille ja

kouluille. Tiedot kuvaavat terveydenedistämisasiivisuutta eli kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. (THL 2021b.)

Osallisuusindikaattorin hyödyntäminen yhteisöllisissä tiloissa voi tarkoittaa käytännössä sitä, että toimintaan osallistuvien kokemuksia tutkitaan tietyllä ajanjaksolla. Indikaattoria onkin käytetty esimerkiksi järjestöjen vaikuttavuusarvioinnissa, jossa on teetetty osallistujille Webropol-pohjainen osallisuuskysely. Indikaattorin avulla onkin jo saatu paljon hyödyllistä tutkimustietoa esimerkiksi köyhyyden tai työttömyyden vaikutuksista osallisuuteen.

Vaikuttavuutta voidaan mitata toimintaan osallistuvan lisäksi myös siitä näkökulmasta, miten vaikuttava palveluntuottaja on. Brittiläinen ajatuspaja Nesta on kehittänyt palveluille ja tuotteille viisiportaisen asteikon, joka auttaa hahmottamaan sitä, miten hyvin palveluntuottaja pystyy osoittamaan tuotteensa tai palvelunsa myönteiset vaikutukset. Vaikuttavuuden portaita käytetäänkin paljon esimerkiksi järjestöpuolella oman toiminnan arvioimiseen. (Heliskoski ym. 2018, 25.) Koska kaiken vaikuttavuuden mittaamisen taustalla on hyvin määritelty tavoite, tarve ja kohderyhmä, vaikuttavuuden portaat kannattaa ottaa tarkasteluun strategiatyön rinnalle toimintaa aloittaessa ja kehittäessä.

3.5 Aiemmat tutkimukset

Yhteisöllisyyttä on tutkittu paljon eri näkökulmista ja painotuksista. Samoin erilaisista yhteisöllisistä tiloista ja niiden käyttäjien kokemuksista on tehty paljon muun muassa opinnäytetöitä. Yhteisöllisillä tiloilla (*community house*) on pitkä historia ja kansainvälistä tutkimusta löytyy paljon. Näissä painottuu talojen kansallinen historia ja paikallisuus. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ensimmäisiä yhteisöllisiä tiloja olivat koulurakennukset, joihin työläiset ja aktiivit perustivat toimintaa kouluajan ulkopuolella 1900-luvun alkupuolella. Koska kaupungistuminen oli tuonut mukanaan paljon työväkeä ja myös maahanmuuttajia, tarvittiin paikkoja, jotka edistisivät yhteistyötä ihmisten välillä. Englannissa tavoitteena on ollut kattavan verkoston luominen, joka ottaa huomioon koko naapuruston ja sen tarpeet. Yhteisötiloja oli luomassa julkiset elimet, kuten sosiaalipalvelut ja rakennusliitto. Asutusliike oli alusta alkaen korostanut eri yhteiskuntaluokkien ihmisten tarvetta tavata, toimia ja työskennellä yhdessä. (Smith 2002)

Suomessakin on paljon yhteisöllisiä tiloja, joiden historiallinen tausta ja tarve pohjautuu Yhdysvaltojen tai Englannin perinteeseen. Tästä esimerkkinä on Settlementiliikkeen asukastupa-toiminta, joka tähtää yhteisösosiaalisiin vaikutuksiin, sosiaalisen pääoman lisäämiseen ja osallisuuden parantamiseen. Suomessa yhteisöllisten tilojen edelläkävijöinä voidaan pitää jo 1800-

luvun lopulla syntyneitä raittius-, nuorisoseura- ja työväentaloja. 1990-luvun lama synnytti uudenlaisia toimintamuotoja, kuten ruoka-aputoimintaa sekä alueellisia asukastaloja, joita asukas-yhdistykset, paikalliset työttömien yhdistykset ja kaupunki perustivat etenkin vanhoille asuin-alueille asukaslähtöisen toiminnan ja kohtaamisen tiloiksi (Seppälä, Grönlund & Kemppainen 2020.) Sittemmin monen yhteisöllisen tilan ja kohtaamispaikan toiminta on muuttunut projekti- tai hankeluontoiseksi.

Matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen sijainti ja saatavuus Helsingin kaupunginosissa- tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa kaupungin kohtaamispaikat ja tarkastella niiden sijaintia ja saatavuutta kaupunginosatasolla nimenomaan sosioekonomisen huono-osaisuuden näkökulmasta. Tulosten mukaan kohtaamispaikkojen määrä kasvaa sosioekonomisen huono-osaisuuden, väkimäärän mutta myös alueen hintatason myötä. (Seppälä ym. 2020.) Lotta Junnilaisen (2019) väitöskirja *Lähiökylä - Tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta* osoittaa, miten paljon paikka vaikuttaa ihmisen elämään sosiaalisen elämän kautta, mutta myös sen kautta, minkälaiseksi ulkopuoliset kuvittelevat alueen ja sen ihmiset. Usein onkin ongelmana se, ettei lähiöiden yhteisöllisyyttä tunnisteta ja ulkopuoliset yrittävät tehdä alueista yhteisöllisempiä. Tässä onkin jäänteitä luokkaeroista, jotka väitöskirjan mukaan ovat yhä eriarvoisuutta tuottavaa todellisuutta.

Lisäksi ikääntyvien asumisen yhteisöllisyydestä ja yhteisasumisesta tehty paljon tutkimuksia. Samoin muistakin kohderyhmistä, kuten mielenterveyskuntoutujien klubitaloista sekä perhekeskusten merkityksestä. Mutta se, mitä olen kuullut tutkimusprosessini aikana eri lähteistä ja huomannut tutkimusaineiston vähydestä on, että ihan kaikille käyttäjäryhmille avoimet tilat ovat suhteellisen uusi ilmiö, joita on syntynyt samalla kun monen kunnan ja kaupungin osallisuusstrategiassa on alettu painottamaan väestön moninaisuutta ja erilaisten ihmisten kohtaamisen mahdollistamista.

Riitta Birckin (2020b) julkaisussa *Pieni yhteisöllisyysopas – vinkkejä yhteisöllisyyden kehittämiseen*, etsitään vastauksia siihen, miten ja millaisin teoin kannattaa edetä uuden yhteisön luomisessa, sen kehittämisessä ja pitkäjänteisessä kannattelemisessa. Syntyäkseen yhteisöllisyys tarvitsee koordinaatiota tutustumisen, ryhmäytymisen ja yhteisöllisen toimintakulttuurin synnyttämiseksi ja varmistamiseksi.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämä opinnäytetyö on tapaustutkimus, joka perustuu vertailukehittämiseen. Tapaustutkimuksessa tutkitaan rajattua kokonaisuutta, jota pyritään tutkimuksen avulla ymmärtämään syvällisemmin ja huomioimaan siihen liittyvä konteksti. Kiinnostuksen kohteena on usein prosessit ja tyypillistä on, että tietoa pyritään keräämään monilla eri menetelmillä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tapaustutkimusta käytetään usein, kun tutkimuksen kohteena on erilaiset yritykset ja organisaatiot.

Tutkimuksellinen kehittämisprosessi alkoi elokuussa 2021 kehittävän harjoittelun alussa, jolloin etsin yhteisöllisiin tiloihin liittyvää teoriaa sekä mietin alustavasti tärkeimpiä kehittämis-kohteita. Tutkimukselliselle kehittämisprosessille onkin tyypillistä, että siinä etsitään jatkuvasti parempia ratkaisuja käytännöstä kumpuaviin ongelmiin ja se voi edetä hyvin monella tapaa. Tietoa tuotetaan aidoissa käytännön toimintaympäristöissä ja tutkimukselliset asetelmat sekä menetelmät toimivat apuna tässä. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa tavoitellaan konkreettista muutosta, mutta samalla siinä pyritään perusteltuun tiedon tuottamiseen. (Mm. Toikko & Rantanen 2009, 22-23.)

Kun puhutaan tutkimuksellisesta kehittämistoiminnasta, yhteiskunnallinen todellisuus ja toimintaympäristöt nähdään luonteeltaan kompleksisina. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kehittäminen ei perustu ennalta tiukasti määriteltyihin tavoitteisiin ja prosesseihin, vaan se etenee prosessimaisesti täydentyen. Kompleksisuus vaikuttaa myös siihen, että kehittämisen tavoitteiden tarkka määrittely voi olla mahdotonta. Muutos ei ala yhdestä hetkestä ja päätty toiseen, vaan se on jatkuva tila. Kehittäminen on muuttuvan tilanteen jatkuvaa määrittelyä, eli koordinaattien paikantamista. (Toikko & Rantanen 2009, 52-53.) Samoin tässä tutkimuksessa tavoitteet ovat tarkentuneet prosessin edetessä ja muuttuvat tilanteet ovat vaatineet myös tutkimusmenetelmien uudelleentarkastelua.

Tässä tutkimuksessa luotettavuutta on pyritty parantamaan monimetodisella lähestymistavalla eli triangulaatiolla. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että tutkimuksessa käytetään monia menetelmiä, tutkijoita, aineistoja tai teorioita. Menetelmätriangulaatio voi tarkoittaa kahta seikkaa: samaa menetelmää käytetään eri tilanteissa tai eri menetelmiä käytetään samassa tutkimuskohteessa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tässä tutkimuksessa käytettiin mahdollisimman montaa eri menetelmää sekä koottiin tietopohja mahdollisimman laadukkaista sekä

monipuolisista lähteistä. Seuraavaksi kerron käytetyistä tutkimusmenetelmistä toteutusjärjestyksessä sekä käyn läpi aineiston käsittelyä. Kappaleen lopussa kuvaan kerron enemmän aineiston analysoinnista.

4.1 Yhteisölliset ideointimenetelmät

Tutkimuksen alussa oli tarvetta kerätä tietoa lähitalon sen hetkisestä tilanteesta ja tärkeimmistä kehittämiskohteista, jotta opinnäytetyön tarkempi tavoite voitiin määritellä. Lisäksi tutkimuksen tässä vaiheessa halusin korostaa sitä, että kehittämistoiminta on ennen kaikkea sosiaalinen prosessi ja se edellyttää ihmisten aktiivista osallistumista ja vuorovaikutusta (Toikko & Rantanen 2009, 89). Vaikka olennaisista kehittämiskohteista oli puhuttu pitkin syksyä työn ohessa, oli tärkeää saada ihmiset kokoontumaan ja keskustelemaan rauhassa teemojen ääreen. Olin saanut yhteisöllisistä ideointimenetelmistä hyvää kokemusta myös aiemmissa työpaikoissani.

Järjestin lähitalojen henkilökunnalle kehittämispäivän 19.11.2021, jossa hyödynnettiin yhteisöllistä ideointimenetelmää tiedon tuottamiseen ja tärkeimpien kehittämiskohteiden määrittämiseen. Menetelmäksi valikoitui tulevaisuusverstaas, jonka tavoitteena on etsiä uusia ratkaisuja ja toimintamalleja olemassa oleviin ongelmiin. Kehittämispäivän runko lähetettiin esimiehelle hyvissä ajoin ja hän sai kommentoida sitä. Hän ehdottikin, että otetaan alkuvaiheessa vahvemmin mukaan myös onnistumiset, jottei päivä ala pelkästään ongelmien/kehittämistarpeiden keräämisellä. Tämä oli hyvä idea ja onnistumisia pystyttiin hyödyntämään myös ideointi- ja todellistamisvaiheissa.

Tarve tulevaisuusverstaaseen saa usein alkunsa paikallisista tai alueellisista ongelmista ja muutoksista. Parhaiten menetelmä sopii tilanteisiin, joissa ongelmatilanne alkaa vasta hahmottua ja suunnitteluvaihe on alussa. Päämääränä on saada kaikki kiinnostuneet mukaan asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon. Tulevaisuusverstaassa puuhataan yhteisten asioiden eteen ryhmässä työskennellen, mutta yksilön ääntä kunnioittaen. Tulevaisuusverstaassa työskentely etenee kolmessa vaiheessa: 1) ongelma- ja kritiikkivaiheessa päämääränä on esitellä ongelma tai kehittämistarve ja sitä kohtaan esitetty kritiikki, 2) mielikuvitus- tai ideointivaiheessa vastataan kritiikkiin esittämällä omia toiveita, haaveita ja ideoita ongelman korjaamiseksi, jonka jälkeen pienryhmissä valitaan kiinnostavimmat ideat ja työstetään niitä edelleen ratkaisuehdotuksiksi, 3) todellistamis- ja ratkaisuvaiheessa tiedostetaan toimintaa ohjaavat rajoitteet ja etsitään niiden pohjalta mahdollisuudet toteuttaa ratkaisuehdotuksia. (Maaseudun sivistysliitto 2021.)

Kehittämispäivän alussa tuotiin esiin laajasti erilaisia kehittämisehdotuksia liittyen lähitalojen yhteistyöhön, ohjelmaan, linjauksiin sekä kohderyhmien tavoittamiseen. Lisäksi pohdittiin niitä vahvuuksia, joita työyhteisöllä on sekä syksyn onnistumisia. Lopuksi kehittämiskohteet laitetiin teemoihin ja niistä valittiin ideointi- ja ratkaisuvaiheeseen kaksi tärkeintä, eli yhteistyö ja yhteiset linjaukset. Ideointivaiheessa pohdittiin etenkin sitä, miten talojen välistä yhteistyötä voisi parantaa ja mitkä voisi olla yhteisiä tavoitteita. Kehittämispäivän lopuksi tehtiin muutama toimenpide-ehdotus sekä päätettiin yhteisistä markkinointitoimenpiteistä. Kirjoitin kehittämispäivästä raportin, jota käytin apuna opinnäytetyön tavoitteiden tarkentamisessa, soveltuvan teoriapohjan hankinnassa sekä haastattelujen kysymyksiä muotoiltaessa.

4.2 Benchmarking

Kun opinnäytetyön tarve ja tavoitteet oli saatu tarkennettua kehittämispäivän jälkeen, valikoitu tutkimusmenetelmäksi benchmarking, eli vertailukehittäminen, joka on pohjimmiltaan toisilta oppimista sekä toisten kokemusten ja tietojen hyödyntämistä oman organisaation kehittämiseen. Tavoitteena oli löytää pidemmän aikaa toiminut vertailukohde, jonka avulla lähitalojen kehittämistarpeisiin voitaisiin löytää ratkaisuja. Vantaan kaupunkivetoinen asukastilatoiminta tarjosi tähän hyvän mahdollisuuden, koska siellä on onnistuttu tavoittamaan hyvin ihmisiä.

Benchmarkkaus perustuu ajatukseen siitä, että tiedon tulisi olla arvioitavissa ja jaettavissa, jolloin voi kehittää uusia ja tuoreita ideoita (Lankford 2000). Nämä ideat puolestaan ovat seuraavan organisaation käytettävissä, jolloin hyvät käytännöt kiertävät ja kehittyvät jatkuvasti. Tässä opinnäytetyössä organisaatiot ovat julkisen sektorin toimijoita, joten niiden toimintaan liittyvät asiakirjat ja tiedot ovat avoimia sekä julkisia. Näin ollen vertailukehittäminen on lähtökohtaisesti helpompaa, kuin esimerkiksi jos kyseessä olisi kaupallinen toimija tai kilpailuasetelma.

Benchmarking on jatkuva ja järjestelmällinen prosessi, jossa opitaan parhailta ja opittua käytetään oman toiminnan kehittämiseen. Lisäksi prosessissa on tärkeää tunnistaa ja ymmärtää parhaita menetelmiä sekä tarvitaan nöyryyttä havaita omia puutteita. (Tuominen 2011, 3.) Vertailukehittäminen on tärkeää etenkin aloittaville toimijoille, joilla ei ole vielä kertynyt kokemusta. Toisaalta se sopii myös pidemmän aikaa toimineille organisaatioille, jos he haluavat uudistaa toimintaansa tai saada uusia näkökulmia. Haasteena menetelmässä on se, että tietoja ei ole saatavilla tai ne ovat suppeita, jolloin kokonaisvaltainen ymmärrys jää saavuttamatta. Tätä riskiä

pienennetään käyttämällä benchmarkingin rinnalla muitakin menetelmiä. Tässä opinnäytetyössä halusin saada yksityiskohtaisempaa tietoa haastattelujen sekä tiloissa tehtävän havainnoinnin avulla.

4.3 Haastattelut

Haastattelu on hyvin joustava tutkimusmenetelmä, joka sopii moniin eri tarkoituksiin. Sen etuna on suora kielellinen vuorovaikutus tutkittavan kanssa ja mahdollisuus suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. Haastattelua kannattaa hyödyntää silloin, jos halutaan selventää ja syventää vastauksia ja kun halutaan sijoittaa tutkittava aihe ja haastateltavan puhe laajempaan kontekstiin. Haastattelun huonona puolena on puolestaan se, että siihen sisältyy monia virhelähteitä, jotka vaikuttavat tutkimuksen luotettavuuteen. Lisäksi haastattelusta saadun aineiston analysointi, tulkinta ja raportointi on ongelmallista, koska siihen ei ole olemassa valmiita malleja. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 34-35.)

Teemahaastattelussa oleellista on se, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee keskeisten teemojen varassa. Tämä vapauttaa haastattelijan tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavien äänen kuuluviin. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ovat keskeisiä ja sen, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelu määrittellään puolistrukturoiduksi, koska siinä on ennalta määritelty teemat, joista puhutaan ja haastattelijalla voi käyttää kysymysrunkoa muistilistana. Puolistrukturoidulla haastattelulla voidaan tarkoittaa myös haastattelua, jossa kaikille haastateltaville käytetään samoja tarkempia kysymyksiä, mutta niiden järjestys voi vaihdella ja haastattelijalla voi tehdä myös tarkentavia kysymyksiä. Haastattelun muoto on vapaampi kuin täysin strukturoidussa haastattelussa. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 48.)

Päätin haastatella Vantaan asukastilojen palveluesimiestä teemahaastattelun avulla, jonka kysymykset kokosin teoriapohjasta, kehittämispäivän havainnoista ja aiemmista tutkimuksista esiinnousseiden teemojen ympärille. Haastattelu toteutettiin etäyhteydellä 15.12.2021 ja se tallennettiin. Tämän jälkeen litteroin aineiston ja järjestelin teemoittain. Yhteisöalojen henkilökuntaa haastattelin puolistrukturoidun haastattelurungon avulla, jonka kysymykset oli koottu teoriapohjasta sekä omista havainnoistani lähitaloilla. Tavoitteena oli saada tarkempien kysymysten avulla yksityiskohtaisempaa tietoa hyvistä käytänteistä. Haastattelut toteutettiin Tikkurilan ja Koivukylän Asukastiloissa 20.12.2021. Haastattelujen aikana kirjoitin muistiinpanoja, jotka kirjoitin puhtaaksi.

4.4 Havainnointi

Havainnointi on kaikille tieteenhaaroille yhteinen ja välttämätön perusmenetelmä. Voidaan jopa sanoa, että kaikki tieteellinen tieto perustuu todellisuudesta tehtyihin havaintoihin. Osallistuvassa havainnoinnissa pyritään näkemään ja kuulemaan mahdollisimman paljon siitä, mitä tapahtuu, mitä sanotaan ja mitä tehdään. Parhaiten havainnointi toimii, kun siihen yhdistetään muitakin tutkimusmenetelmiä. Laajentamalla menetelmiä saadaan esiin laajempia näkökulmia ja voidaan lisätä tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 37-38.)

Tässä tutkimuksessa käytin havainnointia vertailukehittämisen apuna, koska tarkoitus oli oppia toiselta organisaatiolta. Havainnoinnin tärkeimpänä tavoitteena oli löytää Vantaan asukastilatoiminnasta käytänteitä ja toimintatapoja, joita voisi hyödyntää myös lähitalojen toiminnan kehittämiseen. Havainnointia tapahtui etenkin vierailun aikana asukastilojen toimintaan osallistumalla sekä henkilökunnan kanssa juttelemalla. Havainnoinnin pohjalla käytin muistiinpanoja, joita olin tehnyt pitkin syksyä lähitalossa työskentelyn ohessa. Niissä oli muun muassa kävijöiden kanssa käydyistä keskusteluista koottuja ajatuksia. Lisäksi havainnoinnin tukena oli kehittämispäivässä yhteiskehittämisen avulla tuotettu tieto sekä tärkeimmät kehittämiskohteet. Lisäksi tein havainnointia Vantaan asukastilojen dokumentteihin, internetsivuihin ja sosiaaliseen mediaan tutustumalla. Havainnoinnin kohteena olevat asukastilat valitsin palveluesimiehen suosituksen perusteella. Tikkurilan ja Koivukylän asukastilat ovat kooltaan ja sijainniltaan hyvin erilaisia, jolloin monipuolisten näkökulmien saaminen oli todennäköisempää. Havainnoinnin aikana kuvasin kiinnostavia kohteita ja kirjoitin muistiinpanoja.

4.5 Aineiston analysointi

Tutkimuksen tietoperustasta, ideointipäivästä, haastatteluista ja havainnoinnista nousi vahvasti esiin tiettyjä teemoja, jonka mukaan järjestelin aineiston ja joiden ympärille rakensin aineiston analyysin. Teemoiksi voidaan hahmottaa sellaisia aiheita, jotka toistuvat aineistossa muodossa tai toisessa. Teemoittelu analyysimenetelmänä etenee teemojen muodostamisesta ja ryhmitte-lystä niiden yksityiskohtaisempaan tarkasteluun. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Aineistosta nousi esiin paljon tärkeää asiaa, mutta yksityiskohtaisemman tarkastelun myötä valitsin tähän tutkimukseen sellaiset teemat, joista oli eniten mainintoja. Niitä analysoimalla saadut tulokset ja johtopäätökset olen koonnut seuraavaan kappaleeseen.

5 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET – KEHITTÄMIS- SUUNNITELMA LÄHITALOILLE

Tässä kappaleessa esittelen aineiston analyysin myötä saamiani tuloksia sekä siirrän johtopäätökset konkreettisiksi kehittämissuunnitelmiksi Jyväskylän kaupungin kulttuuri- ja osallisuuspalveluille. Kappaleen loppuun olen koonnut kehittämissuunnitelman, jota voidaan käyttää lähitalojen toiminnan juurruttamisen ja kehittämisen tukena. Kaiken keskiössä toimii strateginen kehittäminen, joka vaikuttaa enemmän tai vähemmän kaikkiin lähitaloja koskeviin toimenpide-ehdotuksiin.

5.1 Strateginen kehittäminen

Strategiseen kehittämiseen liittyvä näkökulma nousi esiin vahvasti jo tutkimusprosessin alussa. Koska lähitalojen konsepti oli uusi ja sitä oli toteuttamassa vasta vähän aikaa sitten muodostettu tiimi ja uusi esimies, tarvittiin luonnollisesti paljon resursseja siihen, että yhtälö saadaan toimimaan. Aina uutta toimintaa aloittaessa ja kehittäessä olisikin tärkeää, että strateginen suunnittelu olisi tehty jo ennen sen käynnistymistä. Jos toiminnan tarve ja tavoitteet eivät ole kaikille työntekijöille selvillä, aiheuttaa se paljon epävarmuutta. Tämä epävarmuus nousi esille henkilökunnan kehittämispäivässä. Yhteisen linjan puuttuminen talojen välillä sekä epätietoisuus lähitalojen perimmäisestä tavoitteesta nostatti kehittämistarpeita liittyen esimerkiksi ohjelmien suunnitteluun ja aukioloaikoihin.

Aina kun organisaatiossa ollaan käynnistämässä uutta toimintaa, joka vie resursseja, täytyy sille antaa aikaa ja henkilökunnalle mahdollisuuksia vaikuttaa työnsä sisältöön. Myös kouluttaminen on tärkeää, jos työhön tulee uudenlaisia sisältöjä tai digitaalisia työkaluja. Usein kehittäminen edellyttää toimijoilta asioiden tekemistä uudella tavalla. Tässä mielessä kehittämisessä on kyse aina myös yksilöiden, ryhmien ja organisaatioiden oppimisprosessista (Toikko 2009, 94).

Kaupunkistrategia korostaa avoimuutta, jonka tulisi kuulua kaikkiin toiminnan osa-alueisiin aina päätöksenteosta toiminnan avoimuuteen. Avoimuus tuo myös mukanaan luottamusta ja vähentää esimerkiksi työyhteisön ristiriitoja. Vantaan palveluesimies korosti myös yhteisöllisen johtamisen merkitystä sekä työn ohjauksen tärkeyttä tiimin toiminnalle. Työhyvinvointiin liittyvät tekijät ovat tärkeitä myös siltä kannalta, että ne näyttäytyvät vahvasti yhteisöllisten tilojen toimintakulttuurissa ja ilmapiirissä. (Tuomi 2021.)

Avoimuutta on syytä miettiä myös silloin, kun ollaan järjestämässä kaupungin toimesta kaikille avointa toimintaa. Tällöin tarvitaan kykyä reflektoida omaa toimintaa suhteessa potentiaaliin kävijöihin ja pohtia sitä, mitkä tekijät avoimuutta voisi estää. Joskus estävät tekijät voivat olla hyvinkin pieniä, mutta merkittäviä, kuten väärä sana tai liian korkea kynnys oviaukolla. Strategisessa kehittämisessä tärkeää on myös käsitteiden ja termien pohtiminen, koska ne voivat vaikuttaa toiminnasta syntyviin mielikuviin: puhutaanko asiakkaista, kävijöistä vai tilan käyttäjästä? Onko lähitaloilla vapaaehtoistoimintaa vai -työtä? Näitä kysymyksiä pohdittiin jo alustavasti henkilökunnan kehittämispäivässä, mutta ne olisi syytä kirjata ylös strategiaan.

Strateginen kehittäminen koskee lähitalojen kohdalla vision ja tavoitteiden selkeyttämistä. Niiden tärkeyttä korostettiin myös Vantaalla ja monissa kirjallisissa lähteissä. Vantaan asukastilojen visio yksinäisyyden poistamisesta on selkeä ja sen taustalla on aito tarve, joka liittyy yksinasuvien suureen määrään kaupungissa. Visio vaikuttaa myös aukioloaikoihin, toiminnan suuntaamiseen sekä vaikuttavuuden mittaamiseen. Myös asukastilojen organisaattorinen sijainti yhteisöpalveluissa tukee yhteisöllisyyden lisäämisen tarvetta. (Tuomi 2021.)

Jyväskylän lähitalojen organisaattorinen sijainti kulttuuri- ja osallisuuspalveluiden alla tukee niiden tavoitetta toimia kaiken ikäisten kaupunkilaisten kohtaamispaikkoina, mutta tarkempaa tarveanalyysiä tai kohderyhmien segmentointia ei ole tehty, mikä vaikuttaa ohjelman suuntaamisen ja markkinoimisen vaikeuteen. Osa näkee lähitalot yhä entisinä päiväkeskuksina ja senioreiden kohtaamispaikkoina. Toisaalta strateginen kehittäminen kohti kulttuurisisältöjä voisi olla tarkoituksenmukaista, varsinkin, kun lähitalojen tunnuslauseena on kulttuuria ja kohtaamisia kaikille. Kulttuurin käsite on sellainen, joka taipuu hyvin monenlaiseen sisältöön. Sen avulla lähitaloilla olisi hyvä tilaisuus erottautua kaupungin muista kohtaamispaikoista ja yhteisöllisistä tiloista. Vaikka Jyväskylässä on paljon kulttuuritoimijoita, aina on kuitenkin tarvetta nimenomaan maksuttomalle ja kaikille avoimelle kulttuuritoiminnalle. Tällöin tuleekin kysymykseen se, minkälaista sisältöä vielä kaivataan kaupungin runsaan kulttuuritarjonnan lisäksi. Myös kulttuuri- ja osallisuuspalveluiden organisaatio voisi mahdollistaa sen, että yhteistyötä tehtäisiin enemmän kulttuurituottajien ja muiden työntekijöiden kanssa. Tällöin lähitalojen työntekijöiden resursseja voisi kohdentaa paremmin osallisuustyön tekemiseen ja ihmisten tavoittamiseen.

Vantaalla kulttuurisisällöt ovat myös olennainen osa asukastilojen toimintaa ja tiivistä yhteistyötä tehdään kaupungin kulttuuripalveluiden kanssa ja muiden toimijoiden, kuten Street Art

Vantaan kanssa. Palveluesimiehen mukaan kaupungilla on tärkeä rooli olla tukemassa paikallisia kulttuuritoimijoita varsinkin näin poikkeusaikoina. Esiintyjien hankkimiseen ja tapahtumien järjestämiseen käytetään määrärahoja, joilla osoitetaan tuen lisäksi arvostus paikallista kulttuuria kohtaan. Vaikka asukastiloissa asioita tehdään paljon vapaaehtoistoimintana, tehdystä työstä kuuluu kuitenkin maksaa korvaus. Kaupungilla on tärkeä rooli toimia myös työllistäjänä. (Tuomi 2021.)

Strategiseen kehittämiseen kuuluu tärkeänä osana jatkuvuuden pohtiminen sekä tulevaisuuden suuntien linjaaminen. Tämä luo pohjaa yhteisöllisyyden rakentumiselle ja työntekijöiden hyvinvoinnille. Jatkuvat ja yllättävät organisaatiomuutokset ovat uuvuttavia, sillä ne ravisuttavat yksilöiden luottamusta ja sitä kautta rapauttavat yhteisöllisyyttä. Luottamus syntyy silloin, kun ihmisillä on tunne jatkuvuudesta, jota tukevat instituution kohtalaisen vakaat ja tutut toimintamallit. Epävarmuuden kokemus ja luottamuksen puute ovat tärkeimpiä syitä työn mielekkyyden jatkuvaan laskuun. (Kuittinen & Kejonen 2009, 254.)

Vantaalla asukastilatoiminnan visio 2025 on kirjattu asukastilo-ohjelmaan ja sitä on käytetty palveluesimiehen mukaan kehittämisen taustalla. Ohjelmien avulla myös näkee konkreettisesti mitä on saatu aikaan ja mihin tulisi vielä kiinnittää huomiota. Jatkossa asukastilo-ohjelmaa tul- laan päivittämään ja pohtimaan osallisuutta yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmista vielä tarkemmin osallisuuden portaiden avulla. Asukastilojen tavoite tulee olemaan jatkossa vieläkin vahvemmin se, että kaikki asukkaat saataisiin mukaan yhteisöihin. (Tuomi 2021.) Tämä on yhä vahvasti linjassa yksinäisyyden poistamisen vision kanssa.

Strategisen kehittämisen toimenpiteet: tutkimustiedon ja aineistosta esiinnousseiden tulosten perusteella ehdotan, että Jyväskylän kulttuuri- ja osallisuuspalveluissa tehdään Lähitalo-ohjelma (vrt. Vantaan Asukastilo-ohjelma), joka pohjautuu uuteen kaupunkistrategiaan ja osallisuusohjelmaan. Lähitalo-ohjelmassa määriteltäisiin tilojen tarve ja tavoite sekä kohderyhmät. Vaikka tarkoitus on olla avoin kaikille kaupunkilaisille, jokainen linjaus kuitenkin vaikuttaa siihen, keitä halutaan tavoittaa. Strategia vaikuttaa myös markkinointiin, ohjelmaan sekä vaikuttavuuteen.

Lähitalo-ohjelmassa määriteltäisiin myös kaupungin rooli tilojen ylläpitäjänä sekä yhteistyöverkoston merkitys. Lisäksi ohjelmassa tuotaisiin esille tulevaisuuden visio ja keinot, jolla tavoitteet saavutetaan. Kaupungin tulisi miettiä myös sitä, tarvitaanko lähitaloja mahdollisesti muillakin asuinalueilla ja miten lähitaloverkoston alueellista yhteistyötä voisi kehittää. Varsinkin Kuokkalan asuinalueella olisi lähitalojen työntekijöiden ja Jyväskylän asukkaiden mukaan

suuri tarve alueelliselle kohtaamispaikalle. Tulevaisuuden suuntien pohtiminen on tärkeää myös siksi, että esimerkiksi megatrendit, kuten väestön ikääntyminen ja monimuotoistuminen sekä kaupungistuminen vaikuttavat vahvasti kaupungin väestörakenteeseen.

5.2 Kaupungin rooli yhteisöllisen tilan ylläpitäjänä

Tutkimuksellisen kehittämisprosessin alkuvaiheessa kartoitin laajemmin sitä, miten paljon Suomesta löytyy kaupunkivetoisia yhteisöllisiä tiloja, koska suurin osa löytämistäni tiloista vaikutti olevan yhdistysvetoisia. Otin yhteyttä Opintokeskus Siviksen ja Sokran asiantuntijoihin. Samalla tein oppimistehtäviä, joiden kautta tutustuin tarkemmin yhteisöllisten tilojen taustoihin. Suomessa on suhteellisen vähän yhteisöllisiä tiloja, jotka ovat täysin kaupunkiorganisaation ylläpitämiä. Tavallisempaa on, että kaupunki tarjoaa tiloja erilaisten sopimusten kautta yhdistyksille ja muille toimijoille. Hyvin yleisiä ovat myös erilaisilla hankerahoituksilla toimivat tilat.

Vantaalla kaupungin rooli asukastilojen ylläpidossa nähdään todella tärkeäksi, jotta toiminta pysyy aidosti avoimena. Kun kaupunki määrittelee tilan pelisäännöt, pysyvät ne selkeinä ja koskevat kaikkia kaupungin asukastiloja. Kaupungin työntekijöitä koskee kaupungin säännöt ja selkeys pysyy työajoissa ja työhön liittyvissä tilanteissa. Palveluesimiehen mukaan yhdistysvetoisuus voi johtaa esimerkiksi siihen, että toiminnasta tulee tietyille ryhmille suunnattua, koska yhdistyksillä on usein jokin agenda taustalla. Vantaalla on kaksi asukastilaa, joita yhdistykset ylläpitävät kumppanuussopimuksella, mutta kaupungin asukastilojen käytön periaatteilla. (Tuomi 2021.) Kaupungin rooli asukastiloissa määritellään myös asukastilaohjelmassa.

Kuntien erityispiirteisiin kuuluu niiden lakisäätäinen tehtävä tuottaa asukkaille universaaleja palveluja. Kyse on siis asukkaiden yleisen edun ajamisesta, kun taas järjestötyön perusta voi olla niin sanotun erityisen edun ajaminen eli toiminnan suuntaaminen yhdistyksen jäsenistölle. (Möttönen 2002, 133.) Julkiseen hallintoon kuuluu myös avoimuus, organisaatorajojen joustavuus sekä yhteistoiminnalliset ja moniammatilliset tiimit toimintatapana. Kun halutaan kehittää yhteistyötä järjestöjen kanssa, on hyvä ottaa huomioon erityisen edun lisäksi järjestön aatteellisuus ja arvopohja. Lisäksi kannattaa muistaa se, että järjestöissä tekeminen perustuu usein vapaaehtoisuuteen ja talkoohenkeen ja toiminta-ajat voivat painottua ilta-aikaan. (Maijanen & Haikara 2014, 36-38.) Toki jos yhteisölliseen tilaan kaivataan toimintaa virka-ajan ulkopuolelle, on järjestöjen tarjoamat mahdollisuudet hyvät myös kaupungin ylläpitämissä paikoissa.

Haastattelemani yhteisötyöntekijät pohtivat sitä, miten paljon asukastila voi henkilöityä kaupungin työntekijöihin ja miten näkyvä hahmo yhteisötyöntekijä voi tilassa olla. He miettivät lisäksi sitä, miten paljon työaikaa ihmisten kohtaamiseen käytetään. Samoja asioita on pohdittu myös lähitalojen työntekijöiden keskuudessa. Vaikka koordinaattoreiden ja yhteisötyöntekijöiden rooli on olla asioiden mahdollistajana ja yhteisöllisyyden rakentajana, tarvitaan heidän läsnäoloaan tilassa hengen luomisessa ja ihmisten näkemysten kuuntelemisessa. Tämä auttaa myös toiminnan kehittämisessä kävijälähtöisemmäksi. Lisäksi asukastilojen ja lähitalojen kaltaisten paikkojen etu verrattuna muihin julkisiin tiloihin, kuten kirjastoon on se, että työntekijöillä on mahdollisuus kohtaamiseen ja se on heidän työnsä ydintä osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämässä. Yhteisötyöntekijöiden roolia tarkennetaan Vantaalla asukastilaohjelmassa, jossa mainitaan muun muassa siitä, että henkilöstö huolehtii siitä, että kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua toimintaan itselle sopivalla tavalla. Tavoitteena on, että asukkaat pääsevät suunnittelemaan toimintaa. (Asukastilaohjelma 2015, 2.)

Kaupungin roolin selkeyttämiseen liittyvät toimenpiteet: Jyväskylän kaupunkiorganisaatiossa ja kulttuuri- ja osallisuuspalveluissa kannattaa pohtia sitä, mihin suuntaan lähitalojen toimintaa halutaan pidemmällä aikavälillä viedä. Onko tavoitteena saada lähitaloihin yhä enemmän yhdistysten vetämää toimintaa vai halutaanko ylläpitää kaupungin vahvempaa roolia toiminnan organisoinnina? Nämä strategiset linjaukset näkyvät myös aukioloajoissa ja henkilöresursseissa. Lähitalo-ohjelmaan tai erilliseen dokumenttiin voisi määritellä lisäksi tarkemmin henkilökunnan roolin yhdessä työntekijöiden kanssa.

5.3 Lähitalojen vaikuttavuus

Yhteisöllisten tilojen vaikuttavuuden mittaaminen koettiin vaikeaksi sekä lähdekirjallisuudessa että haastatteluissa. Se, että kävijöitä ja käyttäjäryhmiä lasketaan, ei kerro muuta kuin tilojen käyttöasteesta. Vantaan yhteisötyöntekijät korostivat sitä, miten tärkeää erilaisten tarinoiden ja kohtaamisten raportoiminen on vaikuttavuuden esiintuomisen kannalta. Onnistumisista tuleekin pitää heidän mukaansa itse meteliä, jotta myös muut huomaavat vaikuttavuuden. Vantaalla asukastilojen vaikuttavuutta mitataan esimerkiksi osavuosikatsauksien, raporttien ja sosiaalisen vaikuttavuuden kautta. (Yhteisötyöntekijöiden haastattelut 2021.)

Vaikuttavuus on asukastilojen palveluesimiehen mukaan tärkeä, mutta vaikea asia. Miten mitata esimerkiksi sitä, mitä syrjäytyminen tekee tai mikä on kohtaamisen merkitys? Vaikuttavuuden arvioimiseen ei myöskään ole olemassa selkeää mittaria. Vaikuttavuuden pohtiminen

on Vantaalla tällä hetkellä työn alla ja sitä tullaan päivittämään ja tarkentamaan uuteen asukas-tilaohjelmaan. (Tuomi 2021.)

Vaikuttavuuden pohjalla toimii tavoitteet. Siksi onkin tärkeää, että strategisessa kehittämisessä otetaan huomioon se, mitä pyritään saavuttamaan ja millä mittareilla. Tavoitteet tulisi määrittellä mahdollisimman konkreettisesti ja niiden tulisi olla realistisia. Jos esimerkiksi yksinäisyyden vähentäminen on tavoite, voisi sen mittaamisessa käyttää kävijöiden kokemuksia, koska kyseessä on useimmiten tunnetila. Jos taas pyritään lisäämään osallisuutta yleisellä tasolla, voisi käyttää THL:n osallisuusindikaattoria. Mittaamisen lisäksi arviointi on tärkeää vaikuttavuuden todentamisessa. Tällöin voi pohtia sitä, minkä vaikuttavuutta mihin arvioidaan ja halutaanko saada aikaan määrällisiä vai laadullisia muutoksia (Mäkitalo 2008, 113).

Jyväskylän kaupunki on ottanut käyttöön vaikutusten ennakoarvioinnin (EVA), joka on tapa arvioida etukäteen, miten valmistelussa oleva päätös vaikuttaisi erilaisten ihmisryhmien elämään (Osallisuusohjelma 2022). Tämä on hyvä työkalu arvioinnin tueksi, mutta tarvitaan myös yksityiskohtaisempaa tietoa siitä, mikä on lähitalojen vaikuttavuus ja mitä niiden olemassaololla tavoitellaan. Kun tavoitellaan yhteiskunnallista vaikuttavuutta, joka voi liittyä ihmisten hyvinvointiin, terveyteen tai yhteisöjen elinvoimaan, täytyy ottaa huomioon se, että vaikuttavuus syntyy keskipitkällä (3-6 vuotta) tai pitkällä (6+ vuotta) aikavälillä (Heliskoski ym. 2018, 6). Toiminta ei siis voi muuttua heti vaikuttavaksi, vaan sen kehittyminen ottaa aikaa.

Toimenpiteet liittyen lähitalojen vaikuttavuuteen: lähitalo-ohjelmaan kirjattujen konkreettisten tavoitteiden pohjalta mietitään vaikuttavuuden arvioimiseen käytettävät mittarit. Lisäksi numeerisia mittaustapoja voisi tarkentaa ja pohtia yhdessä henkilökunnan kanssa sitä, miten vaikuttavuutta voisi muuten tuoda esiin. Vaikuttavuutta voisi jatkossa seurata myös kävijöiden kokemuksia tutkimalla. Se, mitä kokemuksia halutaan vahvistaa, riippuu puolestaan strategiaan kirjatuista tavoitteista.

5.4 Paikallisuus

Teoriapohjasta ja haastatteluista nousi vahvasti esiin yhteisöllisen tilan sijainnin merkitys sen menestymisen ja toimintakulttuurin kannalta. Tutkimusten mukaan kaupunginosa näyttää säätelevän yhteisöllisyyden määrää, mutta siihen miksi ja miten alueellisuus vaikuttaa yhteisöllisyyteen, ei ole olemassa selkeitä tutkimustuloksia (mm. Hyypä 2002, 180). Alueen sosioekonominen rakenne tai ikärakenne esimerkiksi ei vaikuta yhteisöllisyyteen tutkimusten mukaan (mm. Ruskomaa 2018).

Alueen historialla vaikuttaisi kuitenkin olevan vaikutusta yhteisöllisyyden määrään. Esimerkiksi jos alueella on ollut yhteinen tavoite tai uhka, kuten kyläkoulun säilyttäminen, on sen myötä syntynyt yhteistoiminta lisännyt yhteisöllisyyttä. Tai jos alueella on onnistuttu säilyttämään yhteisötalo tai muu yhteisöllinen tila pidemmän aikaa. Aktiivinen naapuriverkosto tai asukasyhdistystoiminta tuovat alueille yhteisöllisyyttä. Vantaalla esimerkiksi Koivukylän asukastilan suosio pohjautuu pitkän historian lisäksi alueen aktiiviseen yhteisöön, jonka tekemän aloitteen pohjalta vanha kirjasto remontoitiin asukastilaksi, joka palvelee paremmin alueen yhteisöä. (Yhteisötyöntekijöiden haastattelut 2021.)

Vantaan asukastilojen palveluesimiehen mukaan alue ja asukastilan paikka vaikuttavat todella paljon siihen, miten kauan onnistuneen toiminnan käynnistymiseen menee (Tuomi 2021). Onko tila siellä missä ihmiset liikkuvat ja onko se helppo löytää? Esimerkiksi Koivukylän asukastila on ihan aseman vieressä, joten sinne on helppo poiketa. Tikkurilan asukastila puolestaan on keskeisellä sijainnilla kirjaston vieressä, mutta se sijaitsee neljännessä kerroksessa, jolloin tilan löytyminen vaikeutuu.

Jyväskylässä molemmat lähitalot ovat sijainniltaan hyviä. Paikallisuus näyttäytyy vahvemmin Piippurannan Klubilla, joka on rakentunut osaksi vanhan paperitehtaan miljöötä ja ollut mukana alusta asti alueen yhteisöllisyyden rakentumisessa. Huhtasuolle avattu yhteistoimintakeskus puolestaan otettiin alueella vastaan nopeasti ja se muuttui yhteisölliseksi tilaksi, jossa erilaiset yhdistykset ja muut paikalliset toimijat järjestävät toimintaa. Suosio perustui pitkälti Huhtasuon alueen vahvaan yhteisöllisyyteen ja pitkään asukasyhdistystoimintaan. Kortteli Klubin sijainti ydinkeskustassa tarjoaa loistavan mahdollisuuden ihmisten tavoittamiseen. Mutta se, miten tila saadaan osaksi keskustan alueen yhteisöllisyyttä, onkin haastavampi asia. Kortteli Klubin koordinaattorit ovat verkostoituneet keskustan kehittämishankkeen työntekijöiden kanssa ja yhteistyön myötä onkin tarkoitus lisätä yhteistyötä ja järjestää hankkeen työpajoja ja muita tilaisuuksia Kortteli Klubin tiloissa.

Myös paikan valinta on vaatinut strategista suunnittelua. Vantaan asukastilaverkoston laajentuessa on mietitty tarkkaan sitä, miksi asukastila tulee alueelle, ja mihin tarpeeseen. Vasta tämän jälkeen voidaan alkaa miettimään markkinointia ja ihmisten tavoittamista. (Tuomi 2021.) Birckin (2020) tutkimuksissa puolestaan korostettiin koordinaation merkitystä yhteisöllisyyden synnyttämisessä. Oli organisoiva taho mikä tahansa, tulisi yhteisöllisen tilan avaamisen yhteydessä kiinnittää huomiota siihen, minkälaista yhteisöllisyyttä alueelle kaivataan ja miten sen saisi juurrutettua osaksi alueen toimintaa. Yhteisökoordinaattorin roolina on luoda kohtaamisen

paikkoja, auttaa yhteisöä alkuun ja auttaa yhteisöä luomaan yhteisöllisyyttä kannattelevia rutiineja. Hän ei voi etukäteen tietää, alkaako yhteisöllisyys syntyä ja jos se syntyy, millaisia ilmenemismuotoja se saa. (Birck 2020b, 14.)

Fyysisen paikan lisäksi jokaisella tilalla on oma henki, joka syntyy tilaa käyttävistä ihmisistä sekä yhdistyksistä ja tilan toimintakulttuurista. Vantaan asukastilojen työntekijät pitivät tärkeänä hyvän hengen luomista, joka syntyy työntekijöiden erilaisista taustoista, ihmisten kohtaamisesta ja alueen yhteishengen ylläpitämisestä. Hyvä me-henki vaikuttaa myös siihen, että ihmiset haluavat itse edistää alueen ja tilan yhteisöllisyyttä ja toimintaan on helpompi saada mukaan uusia ihmisiä.

Toimintasuunnitelma: lähitalojen kohdalla voisi pohtia tarkemmin sitä, miten paikallisuus näyttäytyy taloissa ja miten paikallishistoriaa sekä alueen erityispiirteitä voisi saada paremmin näkyviksi. Aiheista voisi järjestää tiloissa esimerkiksi näyttelyjä tai luentoja. Myös kulttuuriluotsien vetämät kävelykierrokset alueilla voisivat vahvistaa lähitalojen paikallista henkeä. Lähitalot voisivat yhä enemmän lähestyä lähellä olevia kerrostaloja, niiden asukkaita ja taloyhtiöitä. Niille voisi alkuun tarjota tiloja esimerkiksi yhtiökokousten ja tapahtumien järjestämiseen, mutta tätä myötä asukkaita voisi saada enemmän mukaan myös kävijöiksi. Keskustan kehittämishankkeen työntekijöiden mukaan etenkin keskustassa on tarvetta edullisille tiloille, jolloin tila edellä mainostaminen voisi olla hyödyllistä.

5.5 Lähitalojen tilat

Lähitalojen viihtyisät, toimivat ja esteettömät tilat mahdollistavat monenlaista toimintaa ja ne tuovatkin kaivatun lisän kaupungin tilatarjontaan. Lähitalot toimivat toistaiseksi voimassa olevilla vuokrasopimuksilla. Yhdistykset ja ryhmät voivat toimia tiloissa maksutta, jos ne tarjoavat kävijöille maksutonta toimintaa. Muutoin yhdistykset maksavat käytöstä pientä korvausta. Tilat ovat vuokrattavissa myös yksityishenkilöille ja yrityksille. Tiloista ei löydy tällä hetkellä internetsivuilta käyttöehtoja yksityiskohtaisempaa tietoa ja tilojen varaaminen tapahtuu lähitalojen henkilökunnan kautta.

Uudessa osallisuusohjelmassa on kuitenkin mainittu tilavarauskalenterin tekeminen, joka liittyy Jyväskylän uuteen Tilkku-hankkeeseen. Sen tarkoituksena on yhtenäistää kaupungin tilasasioita, keskittää varauksia sekä yhtenäistää tilan käytön periaatteita. (Osallisuusohjelma 2022.) Tilavarauskalenterin lisäksi lähitalot voisivat hyötyä tarkemmista tilakuvauksista tarvikkeineen

esimerkiksi visuaalisessa muodossa. Lähitalojen varustetaso ja tilojen muunneltavuus ovat ehdottomasti mainostamisen arvoisia. Tiloista löytyy paljon elementtejä, joiden tärkeyttä korostettiin myös yhteisöllisten tilojen lähteissä, kuten paikallislehtiä, asiakastietokoneita sekä laajoja harrastusmahdollisuuksia. Tilat mahdollistavat myös taidenäyttelyiden, musiikkiesitysten ja elokuvanäytösten järjestämisen.

Vantaalla tiloista sekä niiden hallinnoimisesta kerrotaan tarkemmin asukastilaohjelmassa ja internetsivuilla. Sivuilta löytyy tiedot jokaisesta varattavasta tilasta sekä ohjeet Timmi-ajanvarausjärjestelmän käyttöön. Sekä haastatteleman yhteisötyöntekijät että palveluesimies olivat tyytyväisiä tilojen käyttöasteeseen sekä ajanvarausjärjestelmään. Tämä vapauttaa resursseja työntekijöiltä ja sitä kautta saadaan myös tilastoja esimerkiksi tiloja käyttävien ihmisten määrästä.

Toimenpiteet liittyen tiloihin: lähitalo-ohjelmaan voisi koota tiedot tiloista, niiden hallinnoimisesta sekä käyttöehdoista. Lisäksi internetsivuille voisi koota tarkemmat kuvaukset tiloista, sallituista ihmismääristä, varusteista ja hinnoista. Mukaan voisi laittaa informatiivisia ja laadukkaita kuvia, jotka osoittavat tilojen viihtyisyyden ja monipuolisuuden. Nämä toimisivat itsestään markkinoinnin apuna ja toisivat varmasti lisää tilojen käyttäjiä. Lisäksi lähitalojen tulisi pikimmiten saada ajanvarausjärjestelmä, joten toivottavasti Tilkku-hanke etenee ajallaan ja suunnitellusti.

5.6 Verkostot ja yhteistyö

Tässä kappaleessa analysoin verkostojen merkitystä yhteisöllisen tilan toiminnan kannalta. Lisäksi pohdin tilojen välistä yhteistyötä ja organisaation merkitystä sen sujumisessa. Molemmat teemat nousivat vahvasti esiin lähitalojen kehittämispäivässä ja siksi toin niitä esiin myös haastatteluissa. Verkostojen merkitystä yhteisöllisille tiloille korostetaan lisäksi useissa lähteissä ja tutkimuksissa.

Verkostoa pidetään eräänlaisena pohjakäsitteenä erilaisille kumppanuuksille. Verkostot ovat väljiä ratkaisuja, joissa korostetaan luottamusta, osallistujien keskinäistä vuorovaikutusta ja vastavuoroisuutta. Verkostomainen kehittämisprosessi alkaa verkoston kokoamisesta ja keskinäisen luottamuksen rakentamisesta. Koska verkostoa, sen toimintaa, rakennetta ja tarkoitusta tuotetaan ennen kaikkea toimijoiden vuorovaikutuksessa ja yhteistoiminnassa, on luottamuk-

sella keskeinen sija verkostojen toimivuudessa. Verkostoitumisessa yhteistyön hyötyjen avautuminen verkoston jäsenille vie usein aikaa ja vaatiikin toimijoilta kärsivällisyyttä pitkäjänteiseen yhteistyöhön. (Maijanen & Haikara 2015, 11-12.)

Vantaan asukastilojen palveluesimiehen mukaan yhteisöyöntekijän työ on tietynlaista agenttityötä, jossa täytyy olla tietoinen siitä, mitä alueella on ja mitä siellä tapahtuu. Tämä vaatii luontaista kiinnostusta ja kykyä katsoa asioita eri rooleista. Verkostojen rakentamista ja kohtaamisten mahdollistamista ei voi ulkoistaa, vaan siihen täytyy nähdä vaivaa. (Tuomi 2021.) Samaa on korostettu myös useissa tutkimuksissa. Koordinaattoreiden ja yhteisöyöntekijöiden roolin on nähty olevan tärkeä etenkin yhteisöllisen tilan avaamis- ja juurruttamisvaiheessa.

Haastatteluissa esiin nousseita asukastilojen tärkeimpiä verkostoja ovat kaupungin eri sektorit, yhdistykset ja yhteisöt, oppilaitokset, yritykset, museot sekä muut kulttuuritoimijat. Tärkeimpänä sidosryhmänä pidettiin tilojen kävijöitä ja käyttäjiä, vapaaehtoisia sekä toisia asukastiloja. Vantaalla tärkeä yhteistyöverkosto on Yhteinen pöytä- verkosto. Lisäksi yhteistyö kaupungin päättäjien kanssa nähtiin hyödyllisenä, jotta asukastilojen merkityksestä saataisiin enemmän tietoa myös valtuustoon. (Yhteisöyöntekijöiden haastattelut 2021.) Laajemmat verkostot mahdollistavat myös laajemman vaikuttamistoiminnan silloin, kun vaikuttamisen kohteena ovat päättäjät tai silloin, kun halutaan toteuttaa asenteisiin vaikuttavaa kampanjointia. Verkoston laajuus tuloksellisuuden taustalla näkyy selkeästi myös kyselyssä, joka on tehty liittyen järjestöjen verkostoitumiseen (Fields 2014, 38).

Tärkeä yhteistyömuoto yhteisöllisten tilojen toiminnassa on tilojen välinen yhteistyö ja tiimin toiminta. Vaikka Jyväskylässä on vain kaksi lähitaloa, nousi niiden välinen yhteistyö kehittämispäivässä esille. Talojen välistä yhteistyötä haluttaisiin parantaa, jotta esimerkiksi ohjelmien päällekkäisyyksiltä vältyttäisiin. Tämä on välttämätöntä, koska tilat sijaitsevat lähellä toisiaan ja monet kävijät osallistuvat molempien talojen toimintaan. Päällekkäisyydet ja informaatiokatkokset vaikuttavat myös työntekijäresursseihin, koska työntekijät tuuraavat tarvittaessa toisissa taloissa sijaisjärjestelmän puuttuessa. Tiiviimpi yhteistyö hyödyttäisi myös ohjelmien hankkimisessa, koska samalla organisoimisella voisi hyödyttää molempia taloja. Kehittämispäivän toteutusvaiheessa päätettiinkin viikkopalavereiden lisäksi pitää kuukausittain erityisesti ohjelmaan ja toimintaan liittyvä palaveri.

Toimivan yhteistyön pohjalla on siis toimiva ja riittävä vuorovaikutus sekä selkeät tavoitteet. Toimivaan vuorovaikutukseen puolestaan liittyvät luottamus sekä dialogisuus. (mm. Maijanen

& Haikara 2014.) Riittävää vuorovaikutusta parannetaan lisäämällä kokoontumisten ja palaverien määrää. Selkeät tavoitteet puolestaan auttavat suuntaamaan yhteistyötä, joten niistä olisi hyvä keskustella tiimin kanssa aika-ajoin. Luottamus saavutetaan kaikkien tiimin jäsenten kuuntelulla ja jatkuvuuden korostamisella.

Vantaalla yhteisöpalveluiden tiimi on kasvanut nopeasti viime vuosina uusien tilojen avaamisen myötä. Tiimin kasvamisen, mutta myös koronatilanteen myötä, viikoittaisten palaverien määrä on lisääntynyt, jonka lisäksi koko tiimillä pyritään kokoontumaan fyysisesti kerran kuukaudessa. Tämän lisäksi palveluesimies piti tärkeänä yhteisöllistä ja valmentavaa johtamista, varsinkin kun toimintaan yhteisöpalveluiden toimialalla. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että tavoitteet ovat realistisia ja niitä kohti mennään yhdessä tehden ja toimien. Yhteisöllisessä työskentelyssä tiimin toimivuus on erittäin tärkeää ja Vantaalla aloitetaankin tavoitteellinen työn ohjaus, joka kestää vuoden ajan. (Tuomi 2021.)

Toimenpiteet: lähitalot ovat kasvattaneet verkostoja jo hyvin aktiivisesti syksyn ja talven ajan. Tässä vaiheessa voisi kuitenkin olla hyödyllistä tehdä näkyvä verkostokartta molempien talojen osalta ja pohtia sitä, miten verkostoja voisi vahvistaa ja kasvattaa. Laajentamisen suunnan puolestaan määrittää strategiset linjaukset. Jos esimerkiksi halutaan kasvattaa perheiden osuutta kävijöistä, on verkostoja syytä laajentaa siihen suuntaan. Verkostokartan pohjalta olisi hyvä pohtia myös henkilökunnan resurssien riittävyyttä, jotta yhteistyö sidosryhmien ja verkostojen kanssa saadaan pidettyä aktiivisena.

Yhteistyön lisäämisessä tärkeintä olisi saada talojen välinen tilanne toimimaan ja tätä on jo pohdittu paljon tiimipalavereissa sekä kehittämispäivässä. Lisäksi yhteistyön parantaminen kaupungin eri toimialojen suuntaan ja omaan organisaatioon on tärkeää, jotta voidaan hyötyä siitä osaamisesta ja kontakteista, joita muilta kaupungin työntekijöiltä löytyy. Tämä säästää myös lähitalojen henkilökunnan resursseja. Lähitalojen oman tiimin toiminnan kannalta voisi tavoitteellisesta työnohjauksesta olla hyötyä.

5.7 Markkinointi ja viestintä

Epävarmuus strategisista linjoista vaikuttaa markkinoinnin ja viestinnän suuntaamiseen. Varsinkin jos siihen käytettävät resurssit ovat rajalliset (joko työaika tai budjetti), kannattaa pohtia tarkkaan sitä, mitä kohderyhmiä pyritään tavoittelemaan ja millä keinoin. Jos halutaan tehdä tavoitteellista markkinointia, tarvitaan siihen suunnitelma ja markkinointikampanja. Tämä voi

maksaa useita tuhansia euroja riippuen laajuudesta ja palkattavasta tahosta. Markkinointia voi tehdä myös oman henkilökunnan toimesta, mutta tämä vaatii kouluttamista ja riittävästi aikaa paneutua asiaan.

Hyvän markkinointisuunnitelman taustalla toimii strategia ja tavoitteet. Usein pohjana käytetään viestinnän vuosikelloa, mutta suunnitelman on hyvä olla myös joustava. Markkinointisuunnitelman kysymyspatteriston avulla luodaan kokonaiskuva organisaation nykytilanteesta ja suunnataan toimenpiteitä tarkemmin. Kysytään muun muassa sitä, löytyykö organisaatiosta henkilöitä toteuttamaan markkinointia? Mikä on organisaation tapa toimia? Millaisia asiakkaita organisaatiolla on? Missä asiakkaat kohdataan ja mitä toimenpiteitä asiakkaiden kohtaamiseksi tehdään? Entä mitä mittareita otetaan käyttöön tulosten seuraamiseksi, tai mitä tuloksia ylipäänsä halutaan saada aikaan? (Flygare 2020.) Kyseiset kysymykset on suunnattu yritysmaailmaan, mutta ovat aivan hyvin hyödynnettävissä myös lähitalojen kaltaiselle toimijalle.

Viestinnän vuosikello on hyvä työkalu markkinointiin, mutta myös viestinnän suuntaamiseen esimerkiksi sosiaalisen median kautta. Vuosikelloon voi laittaa oman organisaation tärkeät päivät, kampanjat sekä kaupungin teemaviikot ja tapahtumat. Lisäksi kansalliset juhlapäivät ja toimintaan liittyvät kampanjat on hyvä lisätä suunnitelmaan.

Vantaalla markkinointiin ei ole määritelty budjettia ja aiemmin tehtävää hoitanut suunnittelija ei enää ole tehtävässä. Tärkeimpiä markkinointikeinoja ovatkin ilmaiset tai edulliset kanavat, kuten sosiaalinen media, paikallislehdet, kaupungin tapahtumakalenteri ja ilmoitustaulut. Kaikista tärkeimpänä markkinointikeinona yhteisöyöntekijät mainitsivat puskaradion. Siksi onkin tärkeää antaa tilan juurtumiselle ja ihmisten löytämiselle aikaa, jotta sana ehtii alueella kiiriä. Yhteisöyöntekijät painottivat myös kohtaamisten tärkeyttä, jolloin hyvää sanomaa ja palautetta saadaan eteenpäin. Lisäksi palveluesimies korosti asukastilan tunnettuuden lisäämisessä heittäytymistä, eli esimerkiksi flyereiden jakamista ja ihmisten pariin jalkautumista. (Yhteisöyöntekijöiden haastattelut 2021.)

Koska yhteisöllisten tilojen kohderyhmänä ovat kaikki kaupunkilaiset, tarvitaan selkeää viestintää, joka tavoittaa kaiken ikäiset ja erilaisista taustoista tulevat. Selkokielen käyttäminen ja mahdollisesti useammalla kielellä viestiminen tuo tietoisuutta laajemmille kohderyhmille, kuten maahanmuuttajille. Verkkoviestinnän tulisi myös olla saavutettavaa ja oleellisten tietojen löytyä verkosta helposti. Koska kaikki ihmiset eivät käytä digitaalisia välineitä, tulisi paperista viestintää myös käyttää ja etsiä siihen uusia keinoja, jotta esimerkiksi yksin asuvat syrjäytymisvaarassa olevat seniorit saataisiin toiminnan pariin. Henkilökohtaiset kutsut ovat tehokkaimpia.

Sen vuoksi kannattaa joka käänteessä kertoa ihmisille tulevasta tilaisuudesta tai tapahtumasta. Kasvokkaisen kutsumisen lisäksi myös henkilökohtaiset tekstiviestit ovat tehokkaita. (Birck 2020b, 7.)

Toimenpiteet liittyen markkinointiin: kun lähitalojen strategian on määritelty tarkemmin, voidaan pohtia markkinointisuunnitelman tarpeellisuutta ja sitä, onko siihen laittaa rahaa vai tehdäänkö se omasta takaa. Lisäksi kannattaa kartoittaa käytössä olevia ja potentiaalisia ilmaisia markkinointikanavia sekä pohtia miten niiden käyttöä voisi tehostaa. Myös vuosikellon voi tehdä hyvin pienillä resursseilla, mutta siihenkin tarvitaan henkilökunnalta aikaa ja yhteisideointia.

Tälläkin hetkellä lähitaloilla on valtavasti upeaa toimintaa ja tilaisuuksia. Henkilökunta on idearikasta ja eri taustoista tulevaa, jolloin ohjelma saadaan pysymään monipuolisena. Markkinointivälineitä on siis paljon. Nyt kannattaisi suunnata ja kohdentaa markkinointia, jotta toiminta tavoittaisi mahdollisimman paljon kävijöitä. Markkinoinnissa voisi hyödyntää lisäksi niitä verkostoja ja sidosryhmiä, joita strategiassa ja verkostokehittämisessä tuodaan esiin. Esimerkiksi kaupungin eri palvelupisteisiin voisi viedä lähitalojen flyereitä. Niitä voisi jakaa myös jalkautumalla ihmisten keskuuteen tilaisuuksiin ja tapahtumiin.

Yksi tärkeä markkinointikeino on internetsivut, sillä ihmiset etsivät yhä paljon tietoa perinteisten verkkosivujen kautta. Lähitalojen kohdalla olisikin erittäin tärkeää saada sivut kuntoon. Sivujen tulisi olla selkeät, informatiiviset ja visuaaliset sekä helposti päivitettävät. Koska lähitaloissa on todella paljon jo säännöllistä ja vaihtuvaa ohjelmaa, tapahtumakalenterin tulisi olla selkeä ja ajantasainen. Markkinointi sosiaalisessa mediassa on tällä hetkellä lähitaloilla hyvällä mallilla samoin kuin tapahtumista tiedottaminen muissa kanavissa, kuten kaupungin tapahtumakalenterissa ja paikallislehden sivuilla.

5.8 Ihmisten tavoittaminen

Kun puhutaan tilasta, jonka ensisijainen tehtävä on poistaa yksinäisyyttä ja luoda yhteisöllisyyttä, on ihmisten tavoittaminen toiminnan edellytys. Se nousee esiin myös aina toiminnan kehittämisestä puhuttaessa ja tulevia suuntia miettiessä. Siksi hyvillä käytännöillä ihmisten tavoittamisessa on todella suuri merkitys lähitalojen toimintaa juurruttaessa ja kehittäessä. Tämä on osa-alue, jota on vaikea tutkia ilman kävijöiden kuulemista siitä, mitä kautta he ovat tilan löytäneet. Tässä tutkimuksessa ihmisten tavoittamista tutkittiin lähinnä henkilökunnan näkemysten kautta. Lisäksi tutkimuksen lähteistä nousi esiin paljon hyviä näkökulmia.

Yhteisöllisten tilojen henkilökunnan on jatkuvasti pohdittava sitä, onko toiminta aidosti osallistavaa ja kaikille avointa. Niin kuin Keski-Suomen kohtaamispaikkaverkoston tutkimuksessa tuli ilmi, käytännössä toimintaan osallistui usein seniori-ikäiset naiset. Samoin vaikuttaisi olevan myös lähitalojen kohdalla. Vantaan asukastiloissa seniorit ovat myös iso käyttäjäryhmä, mutta tiloissa on selkeästi enemmän myös muita ryhmiä. Senioreiden mukanaolo toiminnassa on toki hieno asia, mutta jos halutaan luoda tila kaikille kaupunkilaisille, täytyy pohtia sitä, miten löydetään kaikki ne ihmiset, jotka hyötyisivät avointen tilojen toiminnasta.

Yhteisöllisyysoppaassa korostetaan sitä, että yhteisöllisyyden täytyy olla esteetöntä, mikä mataltaa osallistumisen kynnyksen mahdollisimman alas. Esteettömyys tarkoittaa sitä, että yhteisön jäsenyys ei vaadi tietynlaista tapaa olla yhteisössä, vaan siihen voi liittyä eri tavoin ja erilaisilla intensiteeteillä. Esteetön yhteisöllisyys antaa jokaiselle mahdollisuuden olla yhteisön jäsen sellaisella tavalla kuin ihminen itse haluaa tai se on hänelle mahdollista. Kaikkien ei tarvitse olla aktiivisia vaikuttajia. (Birck 2020b, 5, 14.) Monipuolinen ohjelma mahdollistaa monin eri tavoin osallistumisen. Jyväskylässä onkin järjestetty todella monipuolista ohjelmaa, minkä avulla on saatu uusia kävijöitä. Lisäksi kävijät itse ovat saaneet ideoida ohjelmaa ja osallistua sen kehittämiseen. Mielenkiintoinen ohjelma, ihmisten joustavuus ja työntekijöiden monipuolinen osaaminen saivatkin tärkeimmän maininnan henkilökunnan kehittämissäpäivässä siitä, missä lähitalojen avaamisessa on onnistuttu. Pidemmän aukiolojakson jälkeen alkaa myös näkymään se, minkälainen ohjelma ihmisiä tavoittaa.

Mutta se mihin kaivataan ratkaisuja, on se, miten ihmiset saataisiin tulemaan lähitaloihin ohjelman ulkopuolella? Tähän ongelmaan voisi toimia ratkaisuna Vantaan malli maksuttomasta kahvista. Yhteisötyöntekijät korostivat sitä, että maksuttomuuden vuoksi kynnys on mahdollisimman matala ja sitä, ettei asukastilaan kuulu raha, mikä on myös turvallisuuskysymys. Kaikille kävijöille tarjotaan kahvi ja joskus muutakin, jos on esimerkiksi yhdessä leivottu tai saatu hävikkiruokia. Ilmainen kahvi ja päivän lehdet tuovat tilaan ihmisiä poikkeamaan ja monista heistä tulee vakiokävijöitä, jotka saattavat jonain päivänä olla vaikka itse järjestämässä tiloissa ohjelmaa. Tämä on yhteisöllistämistä parhaimmillaan ja Vantaan yhteisötyöntekijät puhuivatkin siitä, miten aluksi varautuneen oloinen kahvilla poikkeaja onkin alkanut avautumaan ja löytänyt tiloista sekä juttuseuraa että osallistumismahdollisuuksia. Alkuun ilmainen kahvi voi olla ihmiselle tärkein syy tulla tilaan. Tämä ei ole järjestävälle taholle rahallisesti iso panostus, mutta näkyy merkittävästi kävijämäärissä.

Toinen paljon kiitosta saanut toimintamalli Vantaalla, joka tavoittaa paljon ihmisiä on Yhteisen pöydän- malli, mikä on Vantaan kaupungin ja seurakunnan rahoittamaa toimintaa. Siihen kuuluu ruoka-avun jakaminen sekä erilaiset yhteisölliset ruokailut muun muassa asukastiloissa. Yhteisen pöydän verkosto on laaja ja se ylläpitää muun muassa hävikkiruokaterminaalia, josta toimijat saavat tehdä esimerkiksi ruokatilauksia tarpeensa mukaan. (Yhteinen pöytä 2021.) Yhteistyöntekijät olivat todella tyytyväisiä Yhteisen pöydän malliin ja korostivat hävikkiruokabrunssien ja -lounaiden olevan todella suosittuja ja pidettyjä. Niiden tuoma hyvinvointi on työntekijöiden mukaan silmin nähtävissä.

Yhteisiä keittiöitä on tutkittu myös hankkeessa vuosina 2017–2018, jonka aikana toteutettiin yhteisten keittiöiden vaikuttavuuden arviointi. Yhteisten keittiöiden tavoitteena on edistää osallisuutta tuottamalla yhteisöllisyyttä ja lievittää yksinäisyyttä tarjoamalla kohtaamispaikkoja, joissa voi tehdä yhdessä ruokaa ja osallistua yhteisen hyvän tuottamiseen. Eri paikkakunnilla tunnistettiin kaksi erilaista toimintamallia: korttelikeittiöt ja ruoka-apuun keskittyvät keittiöt. Korttelikeittiöissä voi ruuasta nauttimisen lisäksi osallistua yhteiseen tekemiseen. Ruoka-apu-toimintamallin keittiöiden toiminta organisoituu keskeisesti ruokajaon ympärille. Tutkimus osoitti, että kokemukset yhteisöihin kuulumisesta lisääntyivät etenkin korttelikeittiössä. Lisäksi korttelikeittiöt tavoittivat paljon erilaisia ihmisiä yhteisen tekemisen ääreen, mikä lisää moninaisuuden ymmärtämistä. (Mäntynen, Nousiainen & Isola 2019, 48.)

Usein parhaat ideat ihmisten tavoittamisesta saadaan kävijöiltä itseltään. Tämän vuoksi olisikin tärkeää pitää osallistavia työpajoja tai muita yhteiskehittämiseen perustuvia tilaisuuksia, jossa ihmisten tavoittamista pohdittaisiin mahdollisimman monesta eri näkökulmasta. Kävijät antavat arvokasta tietoa siitä, miten ihmisiä voisi lähestyä ja miten heidät saisi tulemaan tilaan. Kävijöillä on lisäksi verkostoja, jotka voisivat laajentaa yhteisöllisen tilan omia verkostoja entisestään. Tätä kautta toimintaan voitaisiin saada myös uusia vapaaehtoisia ja tiloja käyttäviä yhdistyksiä.

Toimenpiteet: Jyväskylässä voisi kartoittaa ruoka-avun ja hävikkiruokan tämänhetkistä toimintatenttää ja pohtia mahdollista yhteistyötä sen kanssa. Molempien lähitalojen keittiötilat ovat toimivia ja niiden varustetaso sopisi hyvin korttelikeittiön tapaiseen toimintaan. Tähän voisi saada mukaan vapaaehtoisia suunnittelemaan toimintaa ja tempauksia. Vantaalla hävikkiruokasta tehdään kerran viikossa myös lounas, jonka vapaaehtoinen kokki loihtii. Lisäksi lähitalojen kannattaisi siirtyä ilmaisen kahvin tarjoamiseen. Tästä voisi tehdä esimerkiksi kustannusarvion

ja miettiä asiaa sen kautta. Toisiko ilmainen kahvi lisää kävijöitä vai tulisiko siitä liian iso ku-luerä? Järjestöt ja ulkopuoliset tilojen käyttäjät toki toisivat omat kahvit, jolloin ilmainen kahvi koskisi vain yleisiä aukioloaikoja. Lisäksi kannattaa pohtia sitä, miten paljon myytävien tuot-teiden jatkuva hankkiminen jääkaappiin tuo hävikkiä. Olisiko siirtyminen verkostojen kautta saatavan hävikkiruoan ilmaiseen tarjoamiseen tai yhdessä korttelikeittiön tapaan leivottaviin ja kokkailtaviin ruokiin yhteisöllisempi tapa toimia? Ainakin kynnyks saapua tilaan voisi madaltua entisestään.

5.9 Toiminnan juurruttaminen

Juuruttamisen käsite on tullut esiin yhteisöpedagogin opintojen aikana etenkin projektitoimin-nan kautta. Juurruttaminen tarkoittaa projektin suunnitelmallista toimintaa suuntaan, joka var-mistaa projektin tulosten kiinnittymisen pysyviin struktuureihin (Halonen 2021, 6). Nykyisin varsinkin sosiaalialalla tapahtuu paljon asioita projektiluonteisesti lyhytaikaisilla rahoituksilla. Tämä on koettu ongelmallisena etenkin silloin, jos toimintaa ei onnistuta juurruttamaan yhtei-söön tai alueelle, loppuu se heti hankkeen päätyttyä. Siksi korostetaan juurtumisen pohti-mista jo hankkeen suunnitteluvaiheessa. Lisäksi juurtumisen yhteydessä puhutaan usein muu-toksen aikaansaamisesta ja uusista toimintatavoista, joiden saaminen osaksi jokapäiväistä työtä vaatii aktiivista sitoutumista, kykyä uudistua ja kehittää organisaation työtä (mm. Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008).

Birckin yhteisöllisyysoppaassa mainitaan muutama tekijä, jotka edesauttavat yhteisöllisyyden juurtumisessa. Vaikka kontekstina on yhteisöllinen asuinkortteli, voi periaatteita soveltaa myös kaikille avoimeen yhteisölliseen tilaan. Birckin mukaan sitoutuminen paikkaan ja yhteisöön on juurtumisen pohjalla ja sitä vahvistaa se, että ihminen voi vaikuttaa ympäristöönsä. Se tarkoittaa käytännössä erilaisten suunnittelutilaisuuksien järjestämistä ja toimintaryhmien perustamista tehdyn suunnitelman mukaisesti. Esteettömän yhteisöllisyyden näkökulmasta ihmisten on hel-pompaa sitoutua tehtäviin, jotka ovat pieniä ja määräaikaista eivätkä sisällä suuria vastuita. (Birck 2020, 12.)

Sosiaalisten innovaatioiden juurruttamisen työkirjassa juurruttamisen ytimessä on 4 V:tä, jotka tarkoittavat viestintää, variointia, vakiinnuttamista ja valtavirtaistamista. Käytännössä ne ovat yhden projektin eri puolia ja kulkevat rinnakkain koko projektin ajan. Viestintään kuuluu suunnitelman mukainen yhteistyöhön kutsuva kommunikaatio ja erilaisten tukimateriaalien ja kam-

panjoiden tuotanto. Variointi tarkoittaa toiminnan kokeilemistä eri toimijoiden kanssa, yhteiskehittämistä, työpajoja ja muita kohtaamisia ammattilaisten kanssa. Vakiinnuttamisen tavoitteena on upottaa uusi tieto osaksi organisaatioita, missä koulutus ja valmennus ovat tärkeässä osassa. Valtavirtaistaminen tarkoittaa uuden toiminnan viemistä strategisen työn tasolle ja yhteistyöhakuista vaikuttajaviestintää paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla. (Halonen 2021, 7.) Lähitalojen kohdalla on jo tehty paljon toimenpiteitä, jotka edesauttavat toiminnan juurruttamisessa ja näitä on varmasti tarkoitus jatkaa vastaisuudessaakin. Mutta se, mitä kannattaa työkirjan näkemysten pohjalta vahvistaa on uuden toiminnan ja tiedon vakiinnuttaminen osaksi organisaatiota ja toiminnan viemistä strategiselle tasolle.

Toimenpiteet: toiminnan juurtuminen on monimutkainen ja pitkäaikainen prosessi, johon kaikki analyysissä esiin nostamani osa-alueet vaikuttavat. Vantaalla jokainen asukastila on ottanut oman aikansa, ennen kuin toiminta on juurtunut alueelle. Samoin kertoivat kaikki yhteisöllisten tilojen henkilöt, keihin otin tutkimusprosessin aikana yhteyttä. Useimmat lähteet ja ihmiset korostavatkin sitä, että menee muutama vuosi ennen kuin ihmiset löytävät uuden toiminnan. Siksi tarvitaankin suunnitelmallisuutta, hyvien käytäntöjen kartoittamista sekä paljon lisää ideoita, jotta hyvin alkanut toiminta saataisiin vakiinnutettua osaksi Jyväskylän asukkaiden osallisuusmahdollisuuksia.

5.10 Lähitalojen kehittämissuunnitelma

Lähitalojen kehittämissuunnitelmaan olen koonnut tärkeimpiä näkökulmia liittyen lähitalojen kehittämiseen, jotka ovat nousseet esille aineiston, lähteiden ja vertailevan tutkimuksen kautta. Olen ottanut myös huomioon ne havainnoinnin kautta syntyneet huomiot ja lähitalon henkilökunnan kehittämissä päivässä esiin nousseet asiat, jotka ovat jo tällä hetkellä hyvällä mallilla. Näistä olen yhdistänyt suunnitelman, jossa esitän tiivistetysti toimenpiteet, joiden avulla lähitalot voisivat selkeyttää tavoitteitaan ja suunnata paremmin resurssejaan siten, että tiloihin saataisiin enemmän kävijöitä ja toiminta saataisiin juurrutettua osaksi alueen yhteisöä.

Lähitalojen kehittämissuunnitelma

Strateginen kehittäminen

- Lähitalojen tarve, tavoitteet ja visio
- Arvot toiminnan taustalla
- Verkostokartoitus: yhteistyö, sidosryhmät
- Markkinointistrategia: suunnitelma, budjetti, toimenpiteet
- Vaikuttavuus: arviointi ja mittarit
- Lähitalojen tulevaisuuden suunnitelmat: verkoston laajentaminen?

Lähitalo-ohjelma

- Lähitalotoiminta ja sen visio
- Tavoitteet ja kohderyhmät
- Kaupungin rooli lähitaloissa
- Yhteistyö toimialojen ja sidosryhmien kanssa
- Tilat, niiden kuvaus ja hallinnointi
- Käyttö- ja maksuperusteet + hinnasto

Markkinointi ja viestintä

- Internetsivujen kehittäminen: tapahtumakalenteri, tilojen kuvaukset ja kuvamateriaali
- Viestinnän vuosikello
- Flyereiden painaminen ja jakaminen

Työyhteisön kehittäminen

- Strateginen suunnittelu yhteistyössä henkilökunnan kanssa
- Yhteistyön tiivistäminen lähitalojen välillä
- Tavoitteellinen työn ohjaus

Muut toimenpiteet

- Paikkasidoksen vahvistaminen, alueellinen yhteistyö
- Ilmainen kahvi kävijöille?
- Korttelikeittiömallin mahdollisuuden pohtiminen
- Hävikkiruokaan liittyvä yhteistyö

Kuvio 1: Lähitalojen kehittämissuunnitelma.

6 ARVIOINTI

6.1 Itsearviointi

Minulla kesti jonkin aikaa, ennen kuin pääsin jyvälle siitä, mitä tutkimuksellinen kehittäminen käytännössä tarkoittaa. Kun se selkiytyi syksyn kehittävän harjoittelun aikana sekä tutkimusopintojen myötä, lähti opinnäytetyöprosessi liikkeelle erittäin sujuvasti. Koska pohdin koko syksyn ajan yhteisölliseen tilaan liittyviä kysymyksiä, oli teoriapohjan kokoaminen opinnäytetyöhön helpompaa. Vaikeuksia aiheutti kuitenkin sopivien hakusanojen ja termien löytäminen, koska aiheesta ei ole tehty kovin paljoa yleistettävissä olevaa tutkimusta. Lisäksi hankaluuksia aiheutti opinnäytetyön aiheen rajaaminen, sillä olisi ollut niin paljon asioita, joita olisin halunnut tutkia tarkemmin ja sisällyttää opinnäytetyöhön. Onneksi rajaamisessa apuna minulla oli lähitalojen henkilökunta ja esihenkilö, jolloin aihe saatiin mahdollisimman paljon heidän tarpeisiin sopivaksi, mutta myös yhteisöpedagogin toimintakenttään ja minun omiin kiinnostuksenkohteisiin sopivaksi.

Opinnäytetyöprosessi eteni suunnitellusti ja ajallaan, vaikka aikataulu oli tiivis ja huonontuva koronatilanne aiheutti loppuvuodesta ylimääräistä päänvaivaa. Sain haastattelut ja havainnoinnin onneksi tehtyä ennen joululomaa, jolloin aineiston käsittelylle ja analyysille jäi tarpeeksi aikaa. Olin myös kirjoittanut hyvät muistiinpanot kehittävän harjoittelun alusta saakka, mikä helpotti ajatus- ja kirjoittamisprosessia. Samoin etua oli siitä, että sain olla konkreettisesti mukana käynnistämässä yhteisöllisen tilan toimintaa, mikä oli opinnäytetyön aiheen kannalta todella hyödyllistä. En olisi välttämättä saanut aiheesta yhtä monipuolista kuvaa, jos tutkimusprosessi olisi pitänyt tehdä etänä tai jos en olisi saanut lähitalojen tiimiltä tai muilta lähestymiltäni tahoilta apua ja näkemyksiä. Kaiken kaikkiaan olen erittäin tyytyväinen prosessin etenemiseen ja opinnäytetyön lopputulokseen, vaikka toki aina löytyy parannettavaa. Paras lopputulos työlle on kuitenkin se, jos se hyödyttää tilaajaa ja he kokevat saavansa siitä apua toimintansa kehittämiseen.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tämä tutkimus on vertailukehittämiseen perustuva tapaustutkimus, jossa tavoitteena oli kerätä mahdollisimman paljon tilaajaa hyödyttävää tietoa. Tässä tutkimuksessa tietoa kerättiin yhteisöllisen ideointimenetelmän, haastattelujen ja havainnoinnin kautta. Koska vertailukohteena on

vain yksi toimija, voidaan pohtia sitä, onko aineiston laajuus tutkimuksen kohdalla sopiva. Tutkimusaineiston laajuus on kuitenkin perusteltua, koska tutkimukselliseen kehittämisprosessiin kuuluu vahvasti tuotetun tiedon käytännöllisyys, sillä sen tehtävänä on tukea kehittämistä. Kehittämistoiminnalle on tyypillistä, että joissakin tilanteissa on perusteltua rajata tiedonkeruuta. Tällöin voidaan puhua laadullisesti perustellusta kattavuudesta, joka perustuu harkintaan. Kehittämistoiminnassa ei voida keskittyä yhtä syvälliseen tiedon keräämiseen kuin tutkimuksessa, mutta tietoa pyritään kuitenkin keräämään kehittämis toiminnan oman logiikan kannalta perustellusti. (Toikko & Rantanen 2009, 116, 119.) Samoin tässä tutkimuksessa on pyritty valitsemaan tutkimuksen kehittämistarpeen ja tavoitteen kannalta olennaisia tietolähteitä.

Tutkimuksen luotettavuutta parantaa myös suunnittelun luotettavuus, joka tarkoittaa sitä, että suunnitteluvaiheen dokumentointi on tehty huolellisesti kehittävän harjoittelun aikana ja opinäytetyön teemoista on keskusteltu laajalti tilaajaorganisaation henkilökunnan kanssa. Lisäksi prosessin tiiviys ja aikataulussa pysyminen edesauttavat johdonmukaisen lopputuloksen syntymisessä. Koska kyseessä on yksittäinen tapaus, ei tutkimuksen tulokset ole yleistettävissä tai sellaisenaan siirrettävissä toiseen kohteeseen. Tulokset kuitenkin tukevat muuta tutkimustietoa, jolloin ne voivat olla jatkossa hyödyksi muille yhteisöllisten tilojen toimintaa kehittäville tahoille. Vaikka tutkimuksen tulos ei ollut täydellisen kattava kuvaus siitä, miten yhteisöllisen tilan toiminnan saa juurrutettua onnistuneesti, antaa se kuitenkin paljon muuallekin sovellettavissa olevia näkökulmia toiminnan kehittämiseen.

Tässä opinäytetyössä olen noudattanut tutkimuseettistä ohjeistoa, joka on minulle tuttu myös aiemmista korkeakouluopinnoista. Haastatteluista ja havainnoinneista olen informoinut osallistujia ja puhutuista asioista olen aina kysynyt luvan, voinko käyttää niitä opinäytetyön aineistossa. Hyvää tieteellistä käytäntöä olen noudattanut myös viittaamiskäytännöissä ja pyrkinyt merkitsemään lähteet mahdollisimman tarkasti. Koska kyseessä on hyvin konkreettisiin toimintakäytänteisiin pohjaava tutkimus, välillä on ollut vaikea hahmottaa omassa päässä sitä, mistä jokin ajatus tai idea on saanut alkunsa. Olen kuitenkin aina pyrkinyt ilmoittamaan lähteen, jos pystyn sen paikallistamaan.

6.3 Opinnäytetyön tilaajan arviointi

Pipsa Niemi teki Jyväskylän kaupungin lähitalo Kortteli Klubilla työharjoittelun 9.8.-25.11.2021 ja tämä näkyy opinäytetyössä positiivisesti. Pipsa on pystynyt sisäistämään lähi-

talojen monet näkökulmat. Tutkimusta on kirjoitettu kävijöiden, työntekijöiden sekä yhteistyötahojen näkökulmasta, mutta ilahduttavasti on otettu esiin myös organisaation lähihistoria ja organisaatiomuutokset luvussa 5.1. Juuri tämän kaltaisten näkökulmien nostaminen opinnäytetyöhön osoittaa Pipsan sisäistäneen lähitalojen toimintakentän ja kontekstin. Opinnäytetyön tietoperusta on tilaajalle ja lähitaloille hyvää taustatietoa. Arkityössä mennään usein kovaa vauhti eteenpäin, eikä aikaa tahdo jäädä ”perustusten” syvemmälle pohdinnalle.

Opinnäytetyö on tilaajan näkökulmasta hyvin käytännöllinen ja helposti lähestyttävä. Tulosten ja johtopäätösten jakaminen kymmeneen eri teemalliseen alaotsikkoon tekee rakenteesta selkeän. Käytännön tasoon vieminen helpottuu lisäksi jokaisen alaotsikkojen lopussa olevien toimintasuunnitelmien avulla. Käytännöllisyyttä lisää lähitalojen kehittämissuunnitelma-kuvio. Toimintasuunnitelmat ovat kaikki teoriassa toteutumiskelpoisia. Käytännön haasteetkin huomioiden suurin osa toimintasuunnitelmat voidaan toteuttaa.

6.4 Jatkokehittämisehdotukset

Tutkimusprosessin aikana nousi esiin paljon teemoja, joihin olisin halunnut syventyä enemmän kuin mitä opinnäytetyön laajuus antaa myöten. Niiden tutkiminen voisi tuoda lisää mielenkiintoisia näkökulmia sekä lähitaloille että laajemminkin yhteisöllisten tilojen toiminnasta kiinnostuneille. Yksi selkeä osa-alue, joka kaipaisi kehittämistä on vaikuttavuuden mittaaminen silloin, kun puhutaan erilaisista yhteisöllisistä tiloista. Tämä vaatisi laajempaa tutkimusta, mutta sitä voisi tehdä myös pienemmällä mittakaavalla yksittäisissä tiloissa. Lähitaloilla voitaisiin toteuttaa pienimuotoinen tutkimus tietyllä aikavälillä, jossa mitataan kävijöiden osallisuuden kokemuksia esimerkiksi osallisuusindikaattorin avulla.

Yksi tärkeä tutkimuskohde lähitaloille olisi kävijäkokenemusten kartoittaminen. Pohdin tätä jo syksyllä, mutta silloin toimintakautta ei ollut vielä kulunut riittävästi eikä opinnäytetyön aika-tauluun sopinut pidempiaikainen kävijätutkimus. Sitten kun toimintaa on takana pidemmän aikaa, voisi olla hyödyllistä toteuttaa jonkinlainen tutkimus, jossa ihmiset pääsisivät esimerkiksi kertomaan osallistumisen syitä, omia toiveitaan sekä tarpeitaan. Näiden vastausten avulla voisi kehittää lähitalojen toimintaa.

Myös Elokolon oppaassa suositellaan tarkemman kävijäseurannan tekemistä. Sitä voidaan tehdä kohtalaisen helposti esimerkiksi kahden viikon otoksen avulla. Silloin kerätään tarkempi kävijäseurantalomake kaikilta kohtaamispaikan kävijöiltä, jossa voidaan kysyä anonyymisti

esimerkiksi kävijän ikää, sosioekonomista asemaa sekä halutessaan myös muita tietoja. Tämän seurantajakson pohjalta voidaan arvioida myös pidemmän aikavälin kävijämääriä. (Maunu, Siironen, Äyräs & Sattilainen 2016, 22.)

Yksi osa-alue, jonka jouduin rajaamaan pois opinnäytetyöstä, oli vapaaehtoistoiminta yhteisöllisissä tiloissa ja lähitaloissa. Toki heistä tulee mainita lähitalo-ohjelmassa, jos sellainen päätetään tehdä ja vapaaehtoisten roolia voi pohtia strategisesta näkökulmasta, mutta miten heitä tavoitetaan ja motivoidaan, on ihan oma tutkimusalueensa. Tälläkin hetkellä on jo selvää, että vapaaehtoisten rooli on todella merkittävä toiminnan kannalta. Varsinkin kulttuuriluotsien rooli lähitaloissa olisi ollut mielenkiintoinen tutkimusaihe. Vapaaehtoistoiminnan mukaan ottaminen olisi kuitenkin vaatinut vapaaehtoistoiminnan lähdemateriaaleihin tutustumista, mikä olisi laajentanut työtä liikaa.

Tutkimuksen ytimessä on kaupungin ylläpitämä yhteisöllinen tila ja avaankin tätä osa aluetta jo jonkin verran lähdemateriaalien ja aineiston kautta. Mutta koen, että tarkempi tutkimus siitä, vaikuttaako yhteisöllisen tilan kävijöihin tai toimintaan se, onko yhteisöllinen tila julkisen toimijan vai yhdistyksen ylläpitämä, olisi erittäin tärkeää yhteisöpedagogien toimintakentän kannalta. Tällaisesta tutkimuksesta hyötyisi myös oman kokemuksen mukaan moni kaupunki, jossa pohditaan sitä, minkälainen toimintamalli kaupungin ja yhdistysten yhteistyössä tilojen ylläpidossa on toimivin. Lisäksi kentälle on tullut mukaan täysin kansalaistoimintana (neljäs sektori) pyöriä avoimia kohtaamispaikkoja. Tämä muuttaa yhteisöllisten tilojen dynamiikkaa entisestään.

7 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa Jyväskylän lähitaloille soveltuvia käytäntöjä, joiden avulla saadaan tavoitettua kävijöitä ja toiminta juurtumaan alueille. Loppujen lopuksi kaikki yhteisöllisissä tiloissa tehtävät toimenpiteet ja strategiset päätökset vaikuttavat osaltaan siihen, miten hyvin tilat tavoittavat kävijöitä ja tilojen käyttäjiä. Kävijöiden löytäminen on puolestaan tilojen toiminnan perusedellytys, sillä usein vaikuttavuutta mitataan kävijöiden kautta. Siksi onkin tärkeää pohtia monipuolisesti sitä, millä keinoilla ihmisiä tavoitetaan. Kaikki tässä opinnäytetyössä esiin nostetut tulokset ovatkin oleellisia yhteisöllisen tilan tunnettuuden ja vaikuttavuuden lisäämisessä.

Niin kuin tutkimus on osoittanut, yhteisöllisiä tiloja on todella paljon ja ne kaikki ovat toimintakulttuuriltaan ainutlaatuisia. Tilojen sijainti, alueen ja tilan historia, työntekijät, kävijät, vapaaehtoiset, verkostot ja monet muut tekijät vaikuttavat siihen, minkälainen mielikuva tiloista syntyy. Se, miten ihminen kohdataan, on todella merkityksellinen tekijä, kun halutaan luoda yhteisöllistä ilmapiiriä. Siksi yhteisöllisten tilojen työntekijöillä, kohtaamisten ammattilaisilla, on mielestäni paikkansa tilojen hengen ylläpitäjänä. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että työntekijät käyttäisivät kaiken työaikansa kanssakäymiseen, vaan heidän roolinsa on ennemminkin luoda yhteisöllisyyttä ja mahdollistaa ihmisten välisiä kontakteja. Kun tila on kaupungin ylläpitämä, on helppo luoda tiloihin säännöt, jotka perustuvat kaupungin arvoihin sekä linjauksiin. Vantaan palveluesimiehen mukaan kaupunkivetoisuuden etuna on se, että asukastiloissa ajetaan kaikkien kaupunkilaisten hyvinvointiteemaa ja toteutetaan yhteisötyötä käytännössä (Tuomi 2021).

Jyväskylän osallisuusohjelmassa korostetaan sitä, että kaupungin tulee olla aktiivisessa vuorovaikutuksessa asukkaidensa kanssa. Lähitalot ja muut yhteisölliset tilat tarjoavat tähän loistavan kanavan. Ja vaikka lähitalot eivät varsinaisesti ole ennaltaehkäisevien palveluiden tai tukipalveluiden piirissä, on niillä varmasti vaikutusta myös ihmisten hyvinvointiin ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Niiden vaikuttavuuden mittaamisessa tulisikin ajatella laajasti sekä antaa tarpeeksi aikaa ja resursseja lähitalojen toiminnan kehittämiseen.

Tämä opinnäytetyö avasi silmiäni monella tapaa ja vahvisti näkemystäni yhteisöpedagogien tarpeellisuudesta osallisuus- ja yhteisöpalveluiden kehittämisessä. Vantaan palveluesimies muotoilikin asian hienosti siten, että yhteisötyö on tulevaisuuden työala ja tärkeää kestävän

yhteiskunnan rakentamisen kannalta. Yhteisötyö poikkeaa merkittävästi esimerkiksi sosiaalityöstä, joka on usein yksilötyötä ja jossa ns. auttaja nousee isoon rooliin. Yhteisötyössä puolestaan rakennetaan yhteisöjä, joiden kautta ihminen voi päästä mukaan yhteiskuntaan ja sosiaalisten kontaktien kautta laajentaa näkemyksiään ja käsityksiään. Tämä puolestaan on erittäin tärkeää ajassa, jossa helposti ihmiset elävät erilaisissa kuplissa ja mustavalkoisissa käsityksissä. (Tuomi 2021.)

Mitä enemmän olen opintojen ja työharjoittelujen aikana pohtinut yhteisöpedagogien työkenttää, sen enemmän kohtaamisen merkitys on minulle korostunut. Kaikenlaiset paikat, jossa kohtaamisia mahdollistetaan ja yhteisöllisyyttä rakennetaan, ovat todella tärkeitä. Vaikka niiden merkitystä ei voikaan mitata yksinkertaisin menetelmin tai arvoa rahallistaa, tulisi ne ottaa huomioon aina kaupungin asukkaiden osallisuudesta puhuttaessa ja suunnitelmia tehtäessä. Toivottavasti Jyväskylän kaupunki jatkossakin vaalii näitä kohtaamisen paikkoja sekä mahdollistaa sellaiseen pääsyn tulevaisuudessa myös muillakin asuinalueilla.

LÄHTEET

- Asukastilaohjelma 2015. Vantaan kaupunki, kuntalaispalvelut. Viitattu 13.12.2021. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaa-wwstructure/120113_Kuntalaispalveluiden_asukastilaohjelma_yja_13.4.2015.pdf
- Autio, Henna 2018. Kankaan monisukupolvinen kortteli- yhteisöllisyyden tukemisen suositukset. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: opinnäytetyö. Viitattu 11.11.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/154718/Autio_Henna.pdf?s
- Birck, Riitta 2020a. Esteetön yhteisöllisyys. Alueellisen yhteisöllisen arjen alkuun auttaminen ja kannattelu. Tampereen yliopisto: Pro gradu tutkielma. Viitattu 8.12.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/122863/BirckRiitta.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Birck, Riitta 2020b. Pieni yhteisöllisyysopas – vinkkejä yhteisöllisyyden kehittämiseen. Käräjätörmän monisukupolvinen yhteisökylä -hanke. Viitattu 28.10.2021. <https://www.karajatorma.fi/wp-content/uploads/2020/09/Pieni-yhteiso%CC%88llisyysopas-RB.pdf>
- Dufva, Mikko 2020. Megatrendit 2020. Sitran selvityksiä 162. Viitattu 9.12.2021. <https://media.sitra.fi/2019/12/15143428/megatrendit-2020.pdf>
- Eräsaari, Leena 2009. Jos ratkaisu on yhteisö, niin mikä on ongelma? Teoksessa Filander Karin & Vanhalakka-Ruoho Marjatta (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Jyväskylä: Kansanvalistus-seura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura.
- Fields, Marion 2014. Verkostoitumalla yhteisöllisyyteen. Pääkaupunkiseudun yhdistystoimijoiden näkemyksiä lähidemokratiasta, paikallisesta vaikuttamisesta ja verkosta. Helsinki: Opintokeskus Sivis. Viitattu 11.10.2021. https://www.ok-sivis.fi/media/materiaalit-osio/selvitykset-ja-tutkimukset/marion_fields_verkostoitumalla_yhteisollisyyteen.pdf
- Flygare, Sofia 2020. Millainen on hyvä markkinointisuunnitelma? Artikkelit 21.10.2020. MMA- Myynnin ja Markkinoinnin Ammatillaiset. Viitattu 7.1.2022. <https://mma.fi/ajankohtaista/artikkelit/millainen-on-hyva-markkinointisuunnitelma/>
- Halonon, Katri 2021. Projektin loppu, mitä jää? Sosiaalisten innovaatioiden juurruttaminen. Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.1.2022. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/498615/2021%20OIVA%2033%20Projektin%20loppu%20mita%20jaa.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Heikkilä, Asta & Jokinen, Pirkko & Nurmela, Tiina 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY.
- Helamaa, Anna & Pylvänäinen, Riikka 2012. Askelia kohti yhteisöasumista: Selvitys yhteisöasumisen muodoista ja toteuttamisesta: MONIKKO-hanke: Moninaisten yhteisöllisten asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämispilotit. Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto. Viitattu 12.11.2021. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/116764/monikko_askeleita_koh ti_yhteisoasumista.pdf?sequence=2&isAllowed=y

- Heliskoski, Jonna & Humala, Heidi & Kopola, Riina & Tonteri, Anna & Tykkyläinen, Saira 2018. Vaikuttavuuden askelmerkit. Työkaluja ja esimerkkejä palveluntuottajille. Sitran selvityksiä 130. Viitattu 13.12.2021. <https://media.sitra.fi/2018/03/27105443/vaikuttavuuden-askelmerkit.pdf>
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2015. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hyypä, Markku 2005. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Junnilainen, Lotta 2019. Lähiökylä - Tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta. Tampere: Vastapaino.
- Jyväskylän kaupunki 2015. Osallisuusohjelma. Viitattu 12.10.2021. https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/78306_jyvaskylan_osallisuusohjelma_hyvaksytty_20150928.pdf
- Jyväskylän kaupunki 2017. Kaupunkistrategia. Viitattu 13.10.2021. <https://www.jyvaskyla.fi/jyvaskyla/kaupunkistrategia>.
- Jyväskylän kaupunki 2021a. Jyväskylän kulttuuri- ja liikuntalautakunnan päätöksiä 14.4.2021. kokouksesta. Viitattu 12.12.2021. <https://www.jyvaskyla.fi/en/node/67392>
- Jyväskylän kaupunki 2021b. Osallistu ja vaikuta. Viitattu 9.12.2021. <https://www.jyvaskyla.fi/osallistu>
- Keski-Suomalainen 2020. Viisi vanhusten päiväkeskusta sulkee ovensa – Jyväskylä säästää sulkemisella 900 000 euroa vuodessa 24.11.2020. Viitattu 9.12.2021. <https://www.ksm.fi/paikalliset/3169856>
- Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2021. Kohtaamispaikka- kysely. Poimintoja tuloksista. Viitattu 9.12.2021. <https://koskeverkko.fi/wp-content/uploads/2020/02/Kohtaamispaikkaverkostokysely-2019.pdf>
- Koski, Leena & Filander, Karin 2009. Aikuiskasvatuksen jaettu kertomus: yhteisen hyvän tulokset. Teoksessa Karin Filander & Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Jyväskylä: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.
- Koskinen-Ollonqvist, Pirkko & Peltö-Huikko, Antti & Rouvinen-Wilenius, Päivi (toim.) Vaikuttavuuden arvioinnin mahdollisuudet terveyden edistämässä. Helsinki: Terveyden edistämisen keskus. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 4/2005.
- Kuittinen, Matti & Kejonen, Martti 2009. Yhteisöllisyyden paradoksit: tiimit ja henkilöstöryhmät yhteistä merkitystä rakentamassa. Teoksessa Karin Filander & Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Jyväskylä: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura.
- Lankford, William M. 2000. Benchmarking: understanding the basics. State University of West Georgia: The Coastal Business Journal Volume 1, Number 1. Viitattu 9.11.2021. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.482.8364&rep=rep1&type=pdf>
- Lehtonen, Heikki 1990. Yhteisö. Tampere: Vastapaino

- Maaseudun sivistysliitto Verkko-opisto 2021. Menetelmäpankki: tulevaisuusverstaas. Viitattu 10.11.2021. <https://verkko-opisto.msl.fi/menetelmapankki/ryhmatyomenetelmia/tulevaisuusverstaas/>
- Maijanen, Heini & Haikara, Pirkko 2014. Kumppanuuskäsikirja - näkökulmia monitoimijaisen yhteistyön kehittämiseen. Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja A, 8:2014. Lappeenranta: Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 11.10.2021. http://www.socom.fi/wp-content/uploads/2015/06/kumppanuuskasikirja_netiversio.pdf
- Maunu, Antti & Sironen, Jiri & Äyräs, Liisa & Sattilainen, Riitta 2016 (Toim.). Elokolon – kohtaamispaikkatoiminnan käsikirja. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry. Viitattu 4.1.2022. https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2016/04/Elokolon_kasikirja_web_0.pdf
- Mäkitalo, Jorma 2008. Vaikuttavuuden arviointi kehittyvissä järjestelmissä. Teoksessa Jorma Mäkitalo & Jari Turunen & Ilpo Vilkkumaa (toim.) Vaikuttavuus muutoksessa. Oulu: Verve. Viitattu 26.12.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/71519/Sarianne_Myl-lari.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Mäntylä, Erika & Nousiainen, Marko & Isola, Anna-Maria 2019. Keittiöt ilman rajoja Yhteinen keittiö -hankkeen osallisuusvaikutusten arviointi. Työpaperi 10/2019. Helsinki: Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos. Viitattu 7.1.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137967/URN_ISBN_978-952-343-304-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Möttönen, Sakari 2002. Kunnat, järjestöt ja paikalliset verkostot. Teoksessa Petri Ruuskanen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Opetushallitus 2021. Yhteisöllisyys. Viitattu 28.10.2021. <https://www.oph.fi/fi/opettajat-jakasvattajat/yhteisollisyys>
- Osallisuusohjelma 2022. Jyväskylän kaupungin vahvistamaton osallisuusohjelma. Viitattu 18.1.2022 https://julkinen.jkl.fi/ktwebbin/dbisa.dll/ktwescr/epj_asil_tweb.htm?+bid=12965
- Ruskomaa, Aino 2018. Yhteiskahveja ja teatteriretkiä: Asumisen yhteisöllisyys ja sen alueellinen vaihtelu Helsingin Setlementtiasuntojen vuokrataloissa. Helsingin yliopisto: pro gradu tutkielma. Viitattu 22.12.2021. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/273598/Graduainoruskomaa.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 13.1.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>
- Savolainen, Outi 2018. Päiväkeskuksesta klubitoiminnaksi. Ennaltaehkäisevän seniorityön vahvistaminen uuden Kankaan alueelle. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: opinnäytetyö. Viitattu 17.12.2021. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/144928/Opinnaytetyo%20Outi%20Savonen%20oikea.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Seppälä, Tuija & Grönlund, Henrietta & Kempainen Teemu 2020. Matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen sijainti ja saatavuus Helsingin kaupunginosissa. Janus vol. 28 (2) 2020. Viitattu 4.1.2022. <https://journal.fi/janus/article/view/74407/53961>

- Sokra 2020. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke. Arvio toimintamallista: Viisi tapaa perustaa avoin yhteinen tila. Viitattu 7.1.2022. https://innokyla.fi/sites/default/files/2020-12/Sokran%20arvio%20toimintamallista_Viisi%20tapaa%20perustaa%20avoin%20yhteinen%20tila_26.10.2020.pdf
- SOSTE 2021. Toiminnan vaikuttavuus. Viitattu 5.12.2021. <https://www.soste.fi/jarjestoipas/toiminnan-vaikuttavuus/>
- Smith, Mark K. 2002. Community centers and associations. The encyclopedia of pedagogy and informal education. Viitattu 28.10.2021. www.infed.org/mobi/community-centers-and-associations/
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a. Avoimet tilat – ihmiset kohtaavat ja elämänpiiri laajenee! Viitattu 26.12.2021. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/avoimet-tilat-ihmiset-kohtaavat-ja-elamanpiiri-laajenee>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021b. Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. Viitattu 21.12.2021. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/tutkimus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta>
- Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampereen yliopisto.
- Tuominen, Kari 2011. Benchmarking pähkinässä: näin benchmarking- tutkimus toimii. Turku: Benchmarking Ltd Oy.
- Unkari-Virtanen, Leena 2020. Hyvinvointiaktivistin käsikirja. Helsinki: Metropolian ammattikorkeakoulun julkaisuja. Viitattu 21.12.2021. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/346800/2020%20OIVA%2024%20Hyvinvointiaktivistin%20k%C3%A4sikirja.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Vantaan kaupunki 2021. Asukastilat. Viitattu 16.12.2021. https://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/osallistu_ja_vaikuta/asukastilat
- Yhdistystori.fi 2021. Keski-Suomen kohtaamispaikkaverkosto. Viitattu 9.12.2021. <https://www.yhdistystori.fi/teemaverkostot/keski-suomen-kohtaamispaikkaverkosto/>
- Yhteinen pöytä 2021. Ruoka-apua ja resurssiviisautta Vantaalla. Viitattu 13.1.2022. <https://www.yhteinenpoyta.fi/>

HAASTATTELUT

- Tuomi, Laura 2021. Palveluesimies. Jyväskylä ja Vantaa, 15.12.2021. Haastattelija: Pipsa Niemi
- Yhteistyöntekijät 2021. Vantaa, 20.12.2021. Haastattelija: Pipsa Niemi

LIITTEET

Liite 1: Teemahaastattelu

Kuntalaispalveluiden palveluesimiehen teemahaastattelu

Organisaatio

- Strategia ja organisaation rakenne
- Henkilökunta ja resurssit
- Kehittäminen: milloin ja miten?

Verkostot ja yhteistyö

- Asukastilojen tärkeimmät verkostot?
- Tärkeimmät yhteistyötahot?
- Yhteistyö asukastilojen välillä (yhteydenpito, kokoukset jne.)

Vaikuttavuus

- Mitä vaikuttavuudesta mainitaan strategiassa?
- Miten mitataan? Millä mittareilla?
- Kauanko menee toiminnan juurtumiseen?

Toimivat käytännöt

- Markkinointi, kävijöiden tavoittaminen, tapahtumat
- Yhdistysten ja muiden toimijoiden tavoittaminen
- Vapaaehtoisohjelma

Tulevaisuuden visiot

- Asukastilatoiminnan visio 2025 – Vantaan hyvinvointi-ihme
- Kansalaistoiminnakeskukset
- Kaupungin rooli?
- Yhteistyön ja asukastilatoiminnan tulevaisuus

Liite 2: Puolistrukturoitu haastattelu

Haastattelu asukastilojen yhteisötyöntekijöille

Tausta ja organisaatio

1. Haastateltavan rooli asukastilassa/organisaatiossa?
2. Organisaatorakenne? Mikä taho vastaa asukastilan toiminnasta?
3. Mistä toiminnan idea/tarve on lähtenyt?
4. Tärkeimmät yhteistyötahot ja sidosryhmät?

Asukastila

5. Milloin asukastilan toiminta on aloitettu? Historiaa.
6. Paljonko asukastilassa on työntekijöitä? Mikä on heidän tausta?
7. Minkälaista toimintaa talossa on?
8. Miten päivittäistä toimintaa pyöritetään? Onko toiminnassa mukana yhdistyksiä/vapaaehtoisia?
9. Paljonko talossa on kävijöitä päivittäin? Kuukausittain? Vuosittain?
10. Minkälainen on kävijäprofiili?
11. Millaista on tilojen ilta- ja viikonloppukäyttö?

Hyvät käytännöt/vaikuttavuus

12. Minkälaisia kanavia käytätte toiminnan mainostamiseen? Markkinointibudjetti?
13. Mitkä ovat olleet kokemuksesi mukaan parhaita käytäntöjä ihmisten tavoittamiseen?
14. Minkälaisia haasteita toiminnan käynnistämisessä tai ihmisten tavoittamisessa on ollut?
15. Kauanko onnistuneen toiminnan käynnistäminen mielestäsi vaatii?
16. Miten toiminnan vaikuttavuutta mitataan? Millä mittareilla?
17. Vapaa sana. Mitä muuta haluaisit kertoa asukastilasta tai sen toiminnasta?